

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

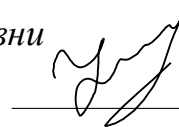
051 «Економіка»

Форма навчання: *очна (денна)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: *Стан та перспективи розвитку світового ринку пшениці*

здобувачки *Угарової Владислави Олександрівни*

Наукова керівниця: *д.е.н., професорка Циганкова Тетяна Михайлівна*

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: *д. е. н., професорка Циганкова Т.М.*

Київ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної
торгівлі
і маркетингу

_____ Столярчук Я.М.

_____ Циганкова Т.М.

«_____» _____ 2022 р. «_____» _____ 2022р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачці вищої освіти *Угаровій Владиславі Олександрівні*

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Стан та перспективи розвитку світового ринку пшениці»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «28» грудня 2021р .№ 1962-ст.

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах вторинних джерел наукової інформації.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади функціонування світового ринку пшениці
Розділ 2	Динаміка, напрями та перспективи розвитку світового ринку пшениці
Об'єкт дослідження:	Процеси розвитку, регулювання та модернізації світового ринку зерна.
Предмет дослідження:	Особливості, стан та перспективи розвитку світового ринку зерна.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Узагальнення теоретичних засад функціонування світового ринку пшениці та виявлення динаміки, напрямів та перспектив його розвитку, зокрема можливості посилення позицій України.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 розкрити сутність, показати еволюцію та систематизувати фактори розвитку світових товарних ринків; визначити особливості функціонування та вплив ринку пшениці на світову економіку; розглянути механізм регулювання світового ринку пшениці.

У розділі 2 охарактеризувати структуру, динаміку та тенденції розвитку світового ринку пшениці; узагальнити перспективи розвитку глобального ринку пшениці в контексті цілей сталого розвитку 2020-2030 рр.; обґрунтувати форми та напрями посилення позицій України на глобальному ринку пшениці.

Завдання підготувала
Наукова керівниця

Циганкова Т.М.

«15» лютого 2022 р.

Завдання одержала здобувачка

Угарова В.О.

«15» лютого 2022р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 50 сторінок, 3 таблиці, 6 рисунків, список використаної літератури з 43 найменувань, 1 додаток.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПШЕНИЦІ

Об'єктом дослідження виступають процеси розвитку, регулювання та модернізації світового ринку зерна.

Предметом дослідження є особливості, стан та перспективи розвитку світового ринку зерна.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в узагальненні теоретичних засад функціонування світового ринку пшениці та виявлення динаміки, напрямів та перспектив його розвитку, зокрема можливості посилення позицій України.

Завданнями роботи є:

- розкрити сутність, показати еволюцію та систематизувати фактори розвитку світових товарних ринків;
- визначити особливості функціонування та вплив ринку пшениці на світову економіку;
- розглянути механізм регулювання світового ринку пшениці;
- охарактеризувати структуру, динаміку та тенденції розвитку світового ринку пшениці;
- узагальнити перспективи розвитку глобального ринку пшениці в контексті цілей сталого розвитку 2020-2030;
- обґрунтувати форми та напрями посилення позиції України на глобальному ринку пшениці.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці заходів щодо покращення стану світового ринку пшениці, визначені його подальших перспектив; обґрунтування можливостей застосування пропозицій щодо посилення позицій України на міжнародному ринку пшениці.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2021 - 2022 рр.

Рік захисту роботи – 2022 р.

Ключові поняття: світовий товарний ринок, міжнародна торгівля, ринок пшениці, конкуренція, глобалізація, тенденції розвитку, перспективи розвитку.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Угарової Владислави Олександрівни

На тему *«Стан та перспективи розвитку світового ринку пшениці»*

1. Актуальність теми: обумовлена трьома глобальними чинниками: по-перше, глобальністю пшениці як продукту харчування, по-друге, нерозв'язаністю донині глобальної проблеми людства – продовольчої, по-третє, посиленням продовольчої небезпеки внаслідок кризових процесів у світовій геополітиці та геоекономіці.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: до таких можна віднести логічну побудову плану дослідження та використання актуальних статистичних даних, а також спроби автора якомога повніше розкрити сутність кожного з питань.
3. Наявність самостійних розробок автора: робота носить суто описовий характер, не містить не тільки власних розрахунків, а й ґрунтового аналізу наведеної статистики; це дозволяє говорити про відсутність авторських розробок.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки та рекомендації носять загальновідомий характер та не мають відповідного обґрунтування; багато важливих питань залишилися поза увагою автора, що додатково знижує практичну цінність роботи.
5. Наявність недоліків: відсутність авторської позиції і самостійних розробок; нехтування, особливо в теоретичній частині, міжнародним аспектом; поверхове висвітлення проблем ринку в контексті сталого розвитку; розмитість рекомендацій.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: в цілому робота відповідає формальним вимогам до КБР та допускається до захисту перед ЕК.

Наукова керівниця: *завідувачка кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу,
д. е. н., професорка*

Циганкова Т.М.

“24” червня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПШЕНИЦІ.....	5
1.1. Сутність, еволюція та фактори розвитку світових товарних ринків.....	5
1.2. Особливості функціонування та значення ринку пшениці для світової економіки.....	10
1.3. Механізм регулювання світового ринку пшениці	21
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА, НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПШЕНИЦІ	29
2.1. Структура, динаміка та тенденції розвитку світового ринку пшениці.....	29
2.2. Перспективи розвитку глобального ринку пшениці в контексті цілей сталого розвитку 2020-2030 рр.....	39
2.3. Можливості посилення позиції України на глобальному ринку пшениці.	43
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні економіка різних країн перебуває в взаємозалежності одна від одної, перехід від інтернаціоналізації господарського життя до глобалізації виробничих процесів і фінансового середовища. Дедалі все більше країн долучаються до існуючої системи світоторговельних зв'язків. Таким чином країни мають сприятливі перспективи щодо посилення ефективності зовнішньоторговельної діяльності завдяки оптимальному використанню переваг світогосподарського та міжнародного поділу праці. Держави усіх регіонів світу, економічні угруповання формують власні зовнішньоторговельні моделі, адекватні об'єктивним процесам глобалізації та міжнародної економічної регіоналізації. Таке формування неможливе без з'ясування стану та провідних тенденцій функціонування й розвитку світоторговельних відносин.

На світовому ринку зерна склалася стійка спеціалізація: в розвинутих країнах концентрується виробництво зерна, а велика кількість країн, що розвиваються, не мають можливості вирішити свої зернові проблеми та змушені робити великий імпорт зерна. Ринок зерна країни та його стан є важливим показником якості економічних реформ та реалізації агропродовольчої політики. Враховуючи масштаби і повноту елементів економічних стосунків, ринок зерна може слугувати своєрідною моделлю розвитку для інших ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість стабільного функціонування ринку зерна для сталого розвитку економіки держави зумовлює інтерес вітчизняних науковців до досліджень із цього напрямку. Вивчення наукової літератури з питань розвитку зернового ринку дало змогу встановити, що дослідники О.В. Боднар та Н.Є. Голомша значну увагу приділяють проблемам цінового механізму ринку зерна в сучасних умовах; інструменти державного регулювання ринку зерна розглядаються в роботах В.А. Мамчур та І.В. Кобути; Ю.Я. Лузаном визначено чинники, що впливають на формування пропозиції зерна.

Метою роботи є узагальнення теоретичних засад функціонування світового ринку пшениці та виявлення динаміки, напрямів та перспектив його розвитку, зокрема можливості посилень позицій України. Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні **завдання дослідження**:

- розкрити сутність, показати еволюцію та систематизувати фактори розвитку світових товарних ринків;
- визначити особливості функціонування та вплив ринку пшениці на світову економіку;
- розглянути механізм регулювання світового ринку пшениці;
- охарактеризувати структуру, динаміку та тенденції розвитку світового ринку пшениці;
- узагальнити перспективи розвитку глобального ринку пшениці в контексті цілей сталого розвитку 2020-2030 рр.;
- обґрунтувати форми та напрями посилення позиції України на глобальному ринку пшениці.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку, регулювання та модернізації світового ринку зерна.

Предметом дослідження є особливості, стан та перспективи розвитку світового ринку зерна.

Методи дослідження. У процесі наукового пошуку використано такі загальнонаукові методи, як описовий, системний аналіз та синтез; принцип наукової об'єктивності. Для всебічного висвітлення проблематики безпосередньо активовано елементи методу статистичного та порівняльного аналізу, зокрема у формі таблиць і графічних зображень.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства, інших міністерств і відомств, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних авторів.

Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПШЕНИЦІ

1.1. Сутність, еволюція та фактори розвитку світових товарних ринків

Міжнародна торгівля є основою для існування світового ринку, який в свою чергу являє собою сферу товарних та грошових відносин між країнами, які мають за основу міжнародний поділ праці та інші фактори виробництва .

Товар, що знаходиться на світовому ринку в фазі обміну, виконує інформаційну функцію, тому що повідомляє про середні величини сукупного попиту та пропозиції. Саме тому країни мають змогу оцінювати та адаптувати параметри своєї продукції та виробництва (тобто що, скільки, для кого слід виробляти) до вимог світового ринку [3].

Історично так склалось, що міжнародна торгівля товарами була першою і до певного часу головною сферою міжнародних економічних відносин. Тільки наприкінці XX ст. провідну роль у системі міжнародної економіки почали відігравати різноманітні форми фінансових операцій, однак саме значення міжнародної торгівлі і тепер є дуже суттєвим [3].

Швидкий розвиток міжнародної торгівлі пов'язують, по-перше, з посиленням процесу лібералізації міжнародних відносин, по-друге, з підвищеним попитом на промислові товари, частка яких у сукупному обсязі світового експорту становить близько 70%. Сьогодні, як і раніше, міжнародна торгівля залишається впливовим фактором для зростання міжнародної економіки. Відбувається це внаслідок розширення міжнародного поділу праці , а також розвиток нових видів поділу праці, які є основою міжнародної економічної інтеграції та внутрішнього фірмового обміну. Саме тому потрібно відзначити, що в Європейському Союзі – найбільш інтегрованому міжнародному економічному угрупованні – торгівля випереджає виробництво у 3 рази. Швидкі темпи зростання міжнародної торгівлі

слушно впливають на економіку країн, що розвиваються, стимулюючи їх експорт [3].

Одним із важливих стимулів розвитку ринку є конкуренція, яка означає боротьбу між виробниками за отримання найбільш сприятливих умов для виробництва та реалізації товарів і послуг, метою яких є отримання найбільшого прибутку. Конкуренція є основним механізмом регулювання ринкової економіки. Саме через конкурентну боротьбу між підприємцями відбувається найбільш ефективний, з погляду суспільства, розподіл обмежених ресурсів, оскільки виробляється лише те, що користується попитом, тобто розглядається питання про те, що і скільки потрібно робити. У якості засобів в конкурентній боротьбі для поліпшення своїх позицій на ринку компанії використовують, наприклад, якість виробів, ціну, сервісне обслуговування, асортимент, умови постачань і платежів, інформацію через рекламу. Згідно з законом конкуренції, економічною основою конкуренції є прибуток - різниця між вартістю товару і витратами на його виробництво (витрати на виготовлення). Зміст конкурентної боротьби на ринку полягає в завоюванні покупця, реалізації товару на вигідних умовах, в одержанні максимального прибутку за продану продукцію [4].

Конкуренція на світовому ринку — це суперництво, зумовлене специфікою функціонування світового ринку, яке характеризується масштабністю, динамізмом і гостротою. Під конкуренцією мається на увазі не рівновага, а постійні зміни. Кожна галузь постійно вдосконалюється й оновлюється. Причому важливу роль у стимулюванні цього процесу відіграє країна базування. Країна базування - це країна, де відбувається розробка стратегії, а також її основна продукція, технологія і де наявна робоча сила з необхідними навичками. Глобальна конкуренція має місце в таких галузях, як випуск цивільних літаків, телевізорів, напівпровідникових приладів, копіювальної апаратури, автомобілів, годинників [5].

Глобальна економіка 90-х років - епоха глобальної конкуренції. Економічна інтеграція і зняття бар'єрів на ринках, що дійшли в епоху глобалізації до свого логічного завершення, зробили глобальну конкуренцію всеосяжною і

всепроникаючою. Важливий фактор глобальної конкуренції - розширення спектру її суб'єктів. Так, вагомою наддержавною силою вже давно стали транснаціональні корпорації. Як правило, вони прагнуть до реалізації інтересів «країни базування» (тобто місця розташування їхньої штаб-квартири) [6].

Глобалізація товарних ринків передбачає глобалізацію як ринків готової продукції, так і сировинних ринків. З появою нових засобів зв'язку, транспорту й фінансових розрахунків час і відстань стають все менш помітними. Продукція, зроблена в одній країні, цілком сприймається в інших країнах. У цей час компанії, що працюють у глобальній галузі, змушені не тільки експортувати товари, але й прагнуть стати глобальними [7].

Глобальний ринок у структурному плані з однієї сторони інтегрує національні, регіональні та транснаціональні ринки, а з іншої сторони інтегрує ринок товарів, послуг, інвестицій, інновацій, праці. Система глобального міжнародного товарного ринку вирізняється різноманітністю своїх підсистем, окремих елементів та суб'єктів [8].

Також суб'єктом світової конкуренції стають окремі регіони тих чи інших країн, які у силу володіння значимими ресурсами й ефективним управлінням виявляються більш успішними, чим їх країни в цілому, і фактично діють самостійно. Значну, хоча і приховану роль в сучасній конкуренції відіграють різноманітні структури, які діють позаекономічними методами (багато які з них прагнуть навіть не до прибутку, а до влади або впливу в чистому виді). Спрощення процесу комунікацій, яке дозволило створювати дуже ефективні мережні структури, розподілені не тільки в географічному, але й у правовому відношенні (що дозволяє мінімізувати і юридичний ризик), різко підвищило впливовість усіх недержавних учасників світової конкуренції [9].

Нова структура конкуренції, що визначає зараз і визначатиме в найближчі роки світове середовище, практично не піддається аналізу. Тим часом застосування стандартних підходів виключає з розгляду цілий ряд важливих суб'єктів цієї конкуренції й у результаті робить неадекватним як аналіз, так і одержувані на його основі висновки. Сучасна глобальна конкуренція ведеться різнорідними

суб'єктами, які існують у різних площинах, що переслідують непорівнянні цілі і діють різнорідними методами. При зіставленні сил учасників конкуренції варто орієнтуватися не стільки на масштаб їхньої діяльності (хоча він сам по собі служить важливим ресурсом – заставою стійкості), скільки на масштаб «ліквідних», вивільнених ресурсів. Враховувати треба всі ресурси, у тому числі організаційні, інтелектуальні і комунікативні, котрі учасник конкуренції може визволити для участі в ній у різні моменти і на різні терміни. Незамінними ресурсами є володіння технологіями і схильність до агресії (стратегічна оборона – єдиний гарантований шлях до поразки).

Глобальна конкуренція повинна стати стратегічною метою всіх установ. Жодна установа, будь-то комерційне підприємство, університет або лікарня, не може розраховувати на виживання, не говорячи вже про успіх, якщо не буде відповідати стандартам, які встановлюють лідери індустрії, у якій частині світу вони б не знаходилися. Висновок один: неможливо далі будувати підприємницьку діяльність і економічний розвиток країни на використанні дешевої праці. Як би мало компанії не витрачали на зарплату своєму персоналу, вони, за винятком найменших і найбільш необхідних, наприклад, місцевих ресторанів, навряд чи зможуть вижити (не говорячи вже про процвітання), якщо не досягнуть найближчим часом рівня продуктивності лідерів індустрії, у якій частині світу ті не знаходилися би. Особливо це стосується промисловості, оскільки в більшості промислових галузей розвинутого світу витрати на оплату ручної праці постійно знижуються, досягши вже рівня однієї восьмої собівартості товару (а то і менше). Низька продуктивність праці загрожує існуванню компанії. А низькі витрати на робочу силу вже не забезпечують цінової переваги, яка компенсує низьку продуктивність праці. Це також означає, що модель економічного розвитку XX століття - модель, вперше запропонована в Японії в 1955 році і згодом успішно скопійована Південною Кореєю і Таїландом, - більше не працює. Сьогодні в країнах, що розвиваються, спостерігається надлишкова кількість молодих людей, придатних тільки до некваліфікованої фізичної праці. Однак уже сьогодні ці країни повинні будувати

свій економічний ріст на лідерстві в області технологій (як це робили США і Німеччина в другій половині XIX століття) і на високій продуктивності праці. Причому продуктивність повинна бути не просто високою, тобто не поступатися рівню продуктивності в країнах, що лідирують у даній індустрії, але найвищою; тільки в цьому випадку країна може згодом стати світовим лідером у тих чи інших галузях. Те ж саме можна сказати і з приводу інженерно-технічної діяльності, маркетингу, фінансової сфери, інноваційної діяльності, тобто про весь менеджмент в цілому. Продуктивність праці, якщо вона не досягає вищих світових стандартів, гальмує розвиток підприємства, навіть за умови мінімізації витрат виробництва й істотних урядових субсидій. Політика протекціонізму більше не захищає вітчизняних виробників, навіть при встановленні високих митних тарифів і максимальному зниженні квоти на імпорт [10].

За останні роки значно зросли темпи зростання імпорту та експорту на світовому аграрному ринку. Основним чинником розвитку аграрних ринків є споживання в країнах, що розвиваються, оскільки саме в цих країнах відбувається дуже активне економічне зростання та зростання населення. Можливості збільшення сільськогосподарського виробництва обмежені наявними земельними та водними ресурсами.

Вирішальним чинником розвитку ринку сільськогосподарської сировини та продукції є попит. З посиленням інтернаціоналізації економічного життя та покращенням національно-економічної взаємозалежності конкуренція між постачальниками сільськогосподарської сировини та продовольства на міжнародному ринку стає все більш жорсткою. Рухаючись до єдиної глобальної економіки, велика кількість груп країн поділяється на три-чотири великі регіональні ринки, які змагаються за лідерство в ключових секторах економіки. На сьогодні склалася ситуація, коли держави в умовах глобального ринку вимушені поступово, спочатку економічно, а потім і політично, розділяти владу з наддержавними інститутами транснаціонального капіталу та підконтрольними їм міжнародними інститутами. Протиріччя між інтересами транснаціонального і

національного капіталу вирішуються шляхом втягування останнього в обслуговування ТНК у периферійних сферах світової економіки [11].

Тому в умовах глобалізації економічної системи, у міру вступу в дію глобального ринку, виникає глобальна конкуренція, відмінна від міжнародної, яка принципово відрізняється від звичайного самодостатнього ринку в деяких країнах. В умовах глобалізації великі компанії використовують нові стратегії, які визначають як глобальні. Глобальні стратегії формуються соціально-економічними умовами різних країн і культурними особливостями, які існують на певних ринках.

1.2. Особливості функціонування та значення ринку пшениці для світової економіки

Сутності категорії «ринок» приділено достатньо уваги в дослідженнях багатьох економістів. У системі економічних категорій термін «ринок» використовується з різними значеннями та тлумаченнями, наприклад, як сфера торгівлі, або тлумачиться у значенні цілого комплексу економічних відносин, пов'язаних із продажем товарів, послуг та більше. Ринок опосередковує рух відтворення за законами товарного виробництва та обігу. Ринок впливає на структуру виробництва і визначає пропорції всього суспільного відтворення.

Проаналізувавши наукові праці різних періодів визначено, що визначення продовольчих ринків змінювалося з розвитком економічних відносин всередині агропромислового комплексу. Продовольчі ринки можна визначити у розумінні фінансово-економічних, комерційних, кредитно-податкових, соціальних, морально-етичних та нормативних систем правових мотивів, заходів, норм, ситуацій, процесів і явищ, які володіють хлібобулочними виробами, хлібом, хлібобулочними підприємствами, кондитерськими виробами і зазначає, що провідну роль ринку зерна в економіці країни визначаються такими функціями: сприяння розподілу зерна серед споживачів, тобто задоволення платоспроможного попиту населення на закупівлю зерна та продуктів його переробки; ринок

допомагає споживачам створити власну індивідуальну харчову структуру, відповідну їхнім інтересам і доходам.

Зерновий ринок є найважливішим продовольчим світовим ринком, його дослідження дозволяє виявити основні тенденції у забезпеченні продовольчої безпеки. Ринок зерна є найважливішим елементом у системі агропродовольчих ринків. Крім того, зерно – це один із основних продовольчих біржових товарів. Але ринковий попит формується не на продовольче зерно загалом, а на його окремі види: не просто однотипне зерно, а однотипне зерно різної якості, різного цільового використання [15].

Пшениця є основним товарним видом зерна – у світовому виробництві її питома вага становить близько 40%, а світової торгівлі – 50% [16]. Пшениця є невибагливою культурою, яка не висуває особливих вимог до умов вирощування та може рости у різних сільськогосподарських зонах з широким діапазоном кліматичних умов.

У сучасних умовах стали очевидними негативні наслідки спрощеного розуміння організаційно-економічних основ ринків і ринкових відносин, заснованих на свободі купівлі-продажу без державного втручання. Ринкова трансформація вітчизняних агропромислових комплексів часто супроводжується кризою харчових комплексів, наслідком якої є різке падіння сільськогосподарського виробництва та суміжних галузей, переривання середніх цін, погіршення обладнання та технічного стану, незадовільне використання виробничих потужностей та збільшення втрат їжі, зерна та харчових продуктів, знижуючи при цьому їх конкурентоспроможну якість.

З розвитком ринкових відносин управління сільськогосподарським і промисловим виробництвом та розширенням прав гравців ринку ринкова модель ринку пшениці потребує термінового вдосконалення. Виявилося, що ринок пшениці потребує системного вивчення його сутності та місця в структурі АПК, структурно-функціонального змісту даного ринку, фактори при формуванні співвідношення попиту та пропозиції, цін, виявлення зв'язків між учасниками ринку. Найдоречніша ринкова структура задовольняє потреби споживачів і

відповідає їх вимогам, може задовольнити попит за допомогою високоякісної продукції за прийнятною ціною. Метою ринку пшениці є створення умов і стимулів для виробництва та переробки продукції на основі налагодження дієвого ринкового механізму та спільних інтересів виробників, оптовиків та споживачів. Цей процес ґрунтується на налагодженні тісних економічних зв'язків між учасниками ринку та регулюванні виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції з урахуванням поточного та потенційного попиту.

Формування сучасної організації ринку пшениці відбувалося за досить складних умов, окремі його елементи сформувалися, або ще не зовсім сформувалися, що спричинило дисбаланс ринку, порушуючи процес рівноцінного обміну між сільськогосподарським та промисловим виробництвом, ринком сільськогосподарського товаровиробника та уряду.

Економіст В. Стукач розглядає ринок пшениці як комплексне явище, що включає економічні, фінансові та соціальні фактори. Наприклад, В. Стукач визначає ринок пшениці як «структурне утворення, що характеризує певний тип функціонування економіки і формування господарських зв'язків».

Сьогодні, ринок пшениці слід розуміти як «сукупність покупців і продавців, взаємодія між якими зумовлює можливість обміну, забезпечуючи при цьому ефективність вертикальної інтеграції процесів виробництва, розподілу, зберігання, переробки пшениці та випуску продуктів на його основі» [8].

Вчені розглядають ринок пшениці у двох аспектах: у вузькому він зводиться до товарно-грошових відносин, на основі яких реалізується продукція, коли товари переходять від виробників до споживачів з вартісної ціною, у широкому – це сфера товарного обігу, в основі якої лежить відтворювальний процес. Цілі і завдання відтворення національного доходу і чистої продукції на підприємствах визначаються потребами населення і обсягом виробничих потреб на основі попиту і пропозиції. За цих умов ринок ведеться, функціонує на основі економічних методів, які націлюють товаровиробників на ефективність і поєднують в певній мірі з державним регулюванням ринкових відносин. Єдність відтворювальних

процесів, обігу та обміну в товарно-грошовій формі, їх взаємовплив і органічний взаємозв'язок характеризують ринок в широкому сенсі цього поняття [17].

Поняття «ринок пшениці» являє собою систему фінансово-економічних, комерційних, кредитно-податкових, соціальних, морально-етичних і правових спонукальних мотивів, заходів, норм, ситуацій, процесів і явищ, що сприяють задоволенню населення хлібопродуктами [18].

В результаті аналізу та узагальнення наукової літератури можна зробити наступний висновок: практично всі дослідники єдині в тому, що ринок пшениці є багатofакторним, його слід розглядати з багатьох позицій, серед яких можна вирізнити видову, галузеву, технологічну, територіальну та інші, тобто тісно взаємозалежних і взаємодіючих між собою структур. Зміст ринку пшениці не обмежується сукупністю відносин обміну, що регулюють сукупність господарських зв'язків і забезпечують процеси купівлі-продажу пшениці після стадії переробки, але включає товарно-грошові відносини зі сфери виробництва та споживання, в яких теж складаються господарські зв'язки між учасниками даного ринку [20].

Отже, в системі економічних категорій поняття ринок трактується різноманітно і неоднозначно. Виходячи з цього в економічній літературі склалися певні точки зору на сутність ринку пшениці.

Агропромисловий комплекс України – це комплекс галузей, що спеціалізуються на виробництві аграрної продукції, здійснюють її переробку та зберігання, а також забезпечують інші галузі комплексу – сільське господарство та переробні галузі – засобами виробництва. Структура агропромислового комплексу включає в себе такі головні сукупності галузей:

- що займаються виробництвом засобів виробництва для потреб сільського господарства;
- сільського і лісового господарств;
- з переробки аграрної сировини і забезпечення заготівель, зберігання, транспортування та реалізації товарної продукції АПК [21].

Сукупність економічних відносин, які діють у зерновій галузі, можна розділити також на такі три сфери:

- які виникають між виробниками засобів виробництва для зернового господарства;
- між товаровиробниками зерна та обслуговуючими їх підприємствами;
- між учасниками ринку з приводу реалізації та обміну зернової продукції [22].

У процесі функціонування відносин останньої сфери формується ринок пшениці. Отже, ринок пшениці – це відкрита система економічних відносин, яка виникає та складається під час самого процесу виробництва, обігу і розподілу продукції, для котрої характерними є свобода учасників ринку під час вибору покупців, продавців, ринкове ціноутворення, підприємницька свобода формування та використання джерел ресурсів. Іншими словами, ринок є механізмом взаємодії між покупцями та продавцями.

Термін «ринок пшениці» включає в себе всі необхідні елементи ринку і методи регулювання їх економічних зв'язків. У будь-якого товарного ринку всі елементи повинні бути тісно пов'язані з виробничими процесами, не обмежуватися сферою обміну (реалізації): виробництво створює пропозицію, попит, розподіл і споживання. Ринкова ціна складається з урахуванням виробничих витрат в результаті органічного співвідношення попиту та пропозиції. Позитивна сторона тут і в тому, що ядром ринку пшениці вважаються зернове виробництво і виробники товарної пшениці, обслуговуванню яких повинні бути підпорядковані всі інші складові його елементів. Причому виробництво пшениці має максимально забезпечувати запити усіх споживачів в сировині потрібного обсягу, асортименту чи якості [23].

Ринок пшениці є складовою і найбільш великою частиною агропродовольчого ринку. Виробництво пшениці в країні є основою всього продовольчого комплексу. Від рівня зерновиробництва залежать всі галузі тваринництва, особливо свинарство і птахівництво [24].

Стан галузі безпосередньо визначає забезпеченість продуктами харчування і в кінцевому підсумку рівень життя населення. Основна функція ринку пшениці полягає у забезпеченні населення пшеницею і продукцією її переробки, тваринництва – зернофуражем, зернопереробної промисловості – сировиною і відтворювальний процес – насінням. Ринок пшениці є складною організаційно-економічною системою господарювання та виконує такі функції:

- інформаційну – через рівень попиту, пропозиції та ціну ринок повідомляє господарюючих суб'єктів стосовно об'єктивно необхідної кількості та якості пшениці на ринку, що створює для товаровиробників можливість постійної координації виробництва і закупівель в умовах нестабільної ринкової кон'юнктури;
- посередницьку – ринок формує прийнятні умови обміну результатами діяльності;
- ціноутворюючу – на ринку залежно від стану кон'юнктури, котра склалася, встановлюється ціна на пшеницю;
- регулюючу – через взаємодію попиту та пропозиції на ринку визначаються необхідний рівень виробництва і обсяги споживання пшениці;
- сануючу – полягає у природному відборі серед суб'єктів ринку за допомогою конкуренції, «очищає» виробництво, залишаючи економічно стійкі господарські одиниці та забезпечує простір більш підприємливим та ефективним товаровиробникам [25].

Виходячи з різноманіття розв'язуваних на ринку пшениці завдань, його функції можна доповнити ще й такими, як економічна, організаційно-забезпечуюча, соціальна і фінансова. Економічні показники ринку пшениці проявляються у визначенні обсягів виробництва пшениці і продукції її переробки, достатніх для споживання, розподілу та обміну. Організаційна функція ринку – реалізується через укладання договорів між виробниками і споживачами, які передбачають вільний вибір партнерів, вільну форму договору, забезпечення відповідності між виробництвом і споживанням.

Соціальна функція ринку полягає в задоволенні потреби в хлібопродуктах і забезпеченні необхідного життєвого рівня громадян країни. Фінансова функція

ринку пшениці забезпечує ефективність податково-кредитної системи, стимулювання діяльності сільгосптоваровиробника, страхування його фінансових та інвестиційних ризиків [25].

Функціонування ринку пшениці базується в своїй основі на певних принципах, які визначаються ринковою економікою країни. Нині відсутнє однозначне розуміння принципів функціонування ринку пшениці, проте можна виділити ряд основних принципів, характерних для даного ринку:

- багатоканальність – свобода вибору каналів і форм реалізації пшениці;
- самофінансування – забезпечує економічну самостійність суб'єктів ринкових відносин;
- інфраструктурність – створення досить розвиненої маркетингової інфраструктури, необхідної для руху продукції по товаропровідній мережі (товарні біржі, система оптової і роздрібної торгівлі, фінансові інститути, транспортна мережа тощо);
- багатокладність – свобода вибору видів і форм діяльності суб'єктів ринку [26].

При дослідженні ринку пшениці слід базуватися на розгляді видової і галузевої структур. Складність структури ринку пшениці обумовлена специфікою його об'єктів, що представляють собою диференційовану продукцію зернового господарства, призначену для споживання харчової, переробної промисловості. Отже, ринок має низку специфічних рис, котрі вирізняють його від решти елементів АПК. Основні серед них наступні:

- пшениця являє собою продукт стратегічного значення, наявність якого визначає політичну і соціально-економічну стабільність в суспільстві, а також продовольчу безпеку країни;
- певний обсяг пшениці залишається у розпорядженні господарств для внутрішньовиробничого споживання, тобто не весь обсяг виробленої пшениці надходить в сферу товарного обігу;

- пропозиція пшениці суттєво залежить від фактора погодних умов, які викликають різкі коливання його виробництва по роках;
- зважаючи на нестійкості і сезонність обсягів пропозиції пшениці при стійкому і рівномірному попиті на зернопродукти потрібно створювати його запаси;
- незбалансованість середньодушового показника між обсягами виробництва та споживання пшениці в різних регіонах країни, доповнена локальним характером у виробництві окремих видів зернових обумовлюють об'єктивну необхідність перевезень зерна або продукції його переробки;
- можливість виробництва пшениці в багатьох регіонах країни забезпечує порівняно високу конкурентоспроможність серед зерновиробників;
- структура попиту визначається існуючими у населення регіону традиціями харчування, рівнем розвитку тваринництва, наявністю зернопереробних підприємств;
- рівень розвитку міжрегіональних зернових зв'язків суттєво залежить від географічного розташування регіону по відношенню до основних зернових і зерноспоживаючих регіонів і наявності транспортних шляхів сполучення;
- малоеластичний попит на хліб обумовлює відносно постійний попит продовольчого зерна;
- значна частина споживачів продуктів харчування, виготовлених на основі пшениці, зосереджена не в селах, а в містах, при цьому є велика кількість посередників, що тягне за собою втрату частки доходів зерновиробників [27].

Видова структура зернового ринку пов'язується із різними споживчими властивостями окремих видів зернопродуктів. Щодо використання окремих видів зернової продукції, то зерновий ринок поділяється на такі три основні сегменти: ринки продовольчого та фуражного зерна і ринок насіння (рис. 1.1).

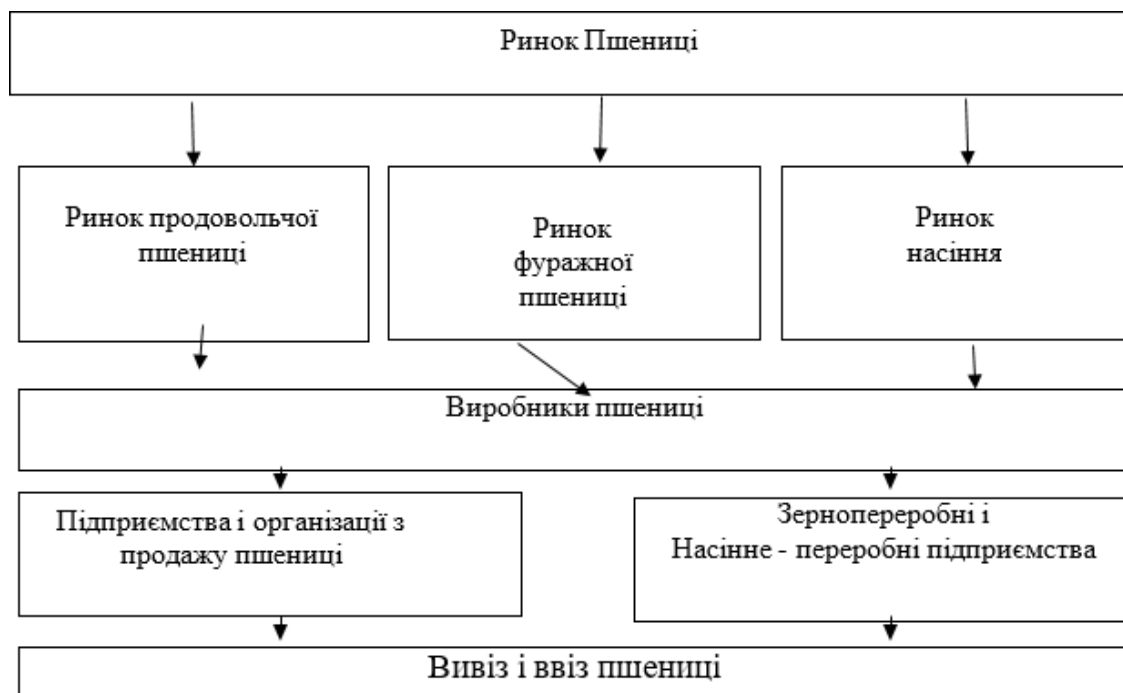

Рис. 1.1 Структура ринку пшениці [28].

Галузева структура ринку того або іншого виду пшениці визначається напрямками її використання: хлібопечення, виробництво макаронних виробів, корм для худоби, пивоваріння тощо. Структура і організаційна побудова ринку пшениці припускають виділення наступних складових:

- суб'єкти господарювання, що виступають на ринку як покупці і продавці пшениці та зернопродуктів;
- об'єкти ринку – сукупність пшениці та зернопродуктів;
- інфраструктура – сукупність організацій, що створюють умови для укладання угод, які організовують взаємовідносини учасників господарювання на ринку пшениці, що забезпечують його стійкість і стабільність функціонування, які опосередковують рух об'єкта ринку від виробництва до споживача [29].

Суб'єкти ринку в залежності від стадій руху товару на ринку пшениці поділяються на три групи:

- виробники пшениці (аграрні підприємства усіх форм власності);
- первинні покупці пшениці (заготівельні організації в особі елеваторів, брокерські фірми, учасники бартерних угод);

— кінцеві покупці пшениці (борошномельні, комбікормові, спиртові, крохмале-патоковий, круп'яні виробництва), включаючи покупців зернопродуктів (хлібопекарські підприємства, макаронні та кондитерські фабрики, харчоконцентратні підприємства тощо) [30].

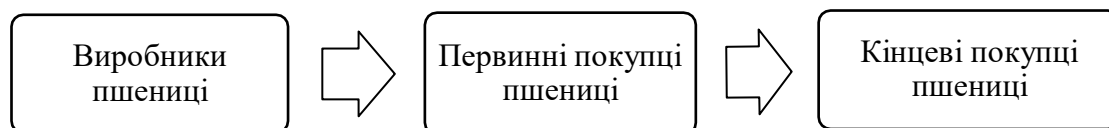

Рис. 1.2 Суб'єкти ринку пшениці [30]

Джерелами надходження пшениці на ринок є зернові господарства, підприємства та організації, що займаються перепродажем пшениці, а також імпортують та вивозять зерно з-за меж певної території. Щодо структури виробників харчових продуктів, то слід розрізняти два сегменти ринку пшениці — первинний та вторинний.

Первинний насамперед — це ринкова зона товарно-грошових відносин, в якій сільськогосподарські товаровиробники реалізують свою продовольчу продукцію. Серед них є підприємства та організації, які не займаються переробкою харчових продуктів, а натомість переробляють, зберігають, формують товари для певного використання, а потім продають їх переробникам, як правило, це не остаточна торговельна операція. До того, як продукти харчування стануть власністю споживача, існує кілька операцій купівлі-продажу, багато контрагентів виступають у ролі покупців і продавців. Але в основному у відносинах між купівлею і продажем, продавець є виробником харчових продуктів.

Різниця між вторинним та первинним в тому, що на вторинному ринку покупці пшениці, являються посередниками на первинному ринку в якості продавців. Переробні підприємства стають покупцями або посередниками, які збільшують дрібні партії — це великі елеватори, зернові біржі, аукціонні і ярмаркові структури, зернотрейдери тощо.

Виробники реалізують пшеницю млинам, зерновим трейдерам і державі. У свою чергу, борошномельні підприємства забезпечують борошном хлібопекарські

підприємства областей України і експортують його. Зернові трейдери, маючи млинові комплекси, проводять операції як з зерном, так і з борошном. Зернові компанії, які володіють ліцензіями на експорт, закупають пшеницю у виробників, формують відповідні партії і на основі контракту роблять відвантаження закордонним покупцям [32].

Продажна ціна пшениці сільськогосподарськими підприємствами і селянськими господарствами залежить від внутрішнього (зовнішнього) попиту та обсягів виробництва зернових в Україні і основних світових виробників. Якщо пропозиція на світовому зерновому ринку висока, то ціна знижується і зернотрейдери знижують закупівельну ціну у виробників. Кон'юнктура внутрішнього зернового ринку частково визначається змінами на світовому ринку зерна, якому властиві значні коливання [33].

Таким чином, існують кількісні і якісні характеристики детермінант конкурентних переваг попиту зернової галузі. Виробниками та переробниками зерна стратегія реалізації своєї продукції будується, виходячи з кон'юнктурних коливань світового ринку зерна. Виробники зерна реалізують зерно або на основі довгострокових контрактів постійним покупцям, або споживачам, які пропонують кращу ціну. На сьогоднішній день, на жаль, виробник зерна не може виходити з власною продукцією на зовнішні міжнародні ринки. В основному зерно збувається переробникам, зерновим трейдерам і державі. З метою підтримки грошових доходів сільгосптоваровиробників і усунення несприятливої кон'юнктури на світовому ринку слід сформувати дієву систему управління попитом та пропозицією зерна на рівні держави.

Для стабільного функціонування ринку пшениці необхідна добре розвинена і нормально функціонуюча інфраструктура. У сучасній економічній літературі розглядаються різні системи елементів, що формують інфраструктуру ринку пшениці. Тому необхідно поділяти інфраструктуру зернового ринку на виробничу і соціально-побутову. Виробнича інфраструктура – це система самостійних ланок, обслуговуючих власне виробництво, а соціально-побутова забезпечує загальні умови життєдіяльності людей [34].

Особливу роль відіграє ринкова інфраструктура як цілісна сукупність диверсифікованих суб'єктів господарювання, які обслуговують ринкові відносини та відносини, що забезпечують обіг пшениці на відповідних ринках та беруть участь у процесі фінансово-кредитного обслуговування учасників ринку пшениці. Водночас ефективною слід вважати структуру ринку, яка найбільше відповідає потребам споживачів.

Тому ринок пшениці є однією з основних складових ринку сільськогосподарської продукції. Це досить складна система, що включає різні відносини між виробниками (продавцями) пшениці та споживачами (покупцями), пов'язані між ними економічні відносини та вплив регуляторів на ефективність їхньої роботи. Аналіз регіонального ринку пшениці має враховувати всі характерні особливості сільськогосподарського виробництва та маркетингу в конкретному регіоні, а також основні соціально-економічні тенденції регіонального розвитку.

1.3. Механізм регулювання світового ринку пшениці

На сьогодні аграрний сектор економіки потребує державної підтримки. Державне регулювання є необхідністю, яка допоможе відновити та покращити виробничий потенціал. Виявилось, що підприємства, які займаються сільськогосподарською діяльністю є неадаптованими до конкурентних умов роботи на зовнішніх ринках. Вони не можуть скласти гідну конкуренцію іноземним товарам, дана проблема може призвести до зникнення деяких галузей. Власники аграрного бізнесу та виробники аграрної продукції сьогодні не мають достатніх можливостей розвитку та зрештою підтримувати власний потенціал підприємства. Держава, як ринковий регулятор, має контролювати дане середовище, таким чином в результаті відбудеться полегшення роботи виробників аграрно-продовольчої продукції.

Проблема та особливості підтримки вітчизняного сільського господарства повинна повністю відповідати вимогам Світової організації торгівлі, членом якої є

Україна. Перебування країни в СОТ зобов'язує її дотримуватись певних вимог, які створені для аграрного сектору. Існує два окремих види регулювання ринку пшениці:

- регулювання за відхиленнями – при відхиленні від норм продовольчої безпеки будь-якого показника на ринку пшениці держава змушена втручатися в ринкові процеси;

- регулювання за критичними параметрами – державне втручання відбувається в той час, коли показники функціонування ринку пшениці перевищують припустимий рівень, наприклад, проведення державою закупівельних інтервенцій у разі, коли цінова політика на ринку пшениці спадає до мінімального рівня, чи товарних інтервенцій, коли відбувається підвищення цін на пшеницю більше, ніж максимальний рівень їх коливань на ринках [35].

США, Канада, Австралія, та ЄС — це країни з розвинутою економікою, які активно застосовують економічні методи, що є методичною базою державного регулювання зернового ринку. Дані економічні методи також використовуються на українському ринку пшениці для вирішення деяких стратегічних завдань агропродовольчої політики. Саме тому існують інструменти економічних методів державного регулювання на ринку пшениці, що застосовуються в цілому світі та у вітчизняній практиці.

Канада, США і ЄС — це основні країни-виробники зернових, аналіз їхньої політики дає можливість виокремити основні положення державного регулювання на ринку зерна. США має унікальний досвід ринкової організації зерна – країна одна з найбільших і ефективних виробників зерна, виробляє третину річного експорту пшениці в світі. Пшеницю в США виробляють середні і великі спеціалізовані фермерські господарства. Їх особливість в тому, що вони мають високий ступінь механізації та майже не застосовується людська робоча сила. Фермерські господарства мають різні за обсягом посівні площі: більша кількість зернових господарств займають менше 405 га, при цьому 40 % цих господарств використовують тільки власну землю, а решту орендують. Переважна частина зернових господарств (86 %) — це сімейні ферми, господарства організовані за

типом партнерства і акціонерних товариств (14 %). Виробники сільськогосподарських товарів продають пшеницю місцевим елеваторам та кооперативним організаціям фермерів або великим підприємствам з експорту пшениці [36].

Держава здійснює регулювання зернового ринку за допомогою різних форм управління, які засновані на міцній законодавчій базі. Наприклад, в США Конгрес визначає заходи економічного регулювання ринку пшениці та за допомогою аграрного законодавства визначає форми, методи і напрямки подальшого розвитку ринку пшениці. Щорічно, важливі закони приймає кожен федеральний округ самостійно, здійснюється розробка і затвердження законодавчих актів за рішенням поточних кон'юнктурних проблем зернового ринку. Для того, щоб запровадити заходи з державного регулювання проводяться референдуми фермерів країни.

В країнах ЄС регулювання зернового ринку відбувається Радою міністрів, а підготовка проектів – Комісією Європейського співтовариства, яка в свою чергу працює з міжурядовим органом – Комітетом по зерновим. Для більш точної координації управління та регулювання єдиного зернового ринку створено національні організації, які щорічного борються з проблемою встановлення єдиних цін, компенсаційних платежів і зборів, експортних субсидій, доходів і податків, прийняття законодавчих актів. Для інтенсивного розвитку зернового господарства та широкого поширення інновацій в даній області виробництва та переробки зернових ЄС проводить політику економічного регулювання зернового виробництва. Держава регулює ринок пшениці за допомогою ціни та бюджетного фінансування. Комісія Європейського співтовариства розробляє один раз на рік систему, яка дозволяє регулювати ціни на зерно. Дана система заходів перед початком чергового сільськогосподарського року затверджуються Радою міністрів [37].

Франція, яка входить в п'ятірку основних світових країн-експортерів пшениці займає передові позиції в галузі зернового господарства. В цій країні держава регулює ринок через управління з виробництва та продажу пшениці, яке звітує Міністерству сільського господарства. Дане управління зернового ринку

виступає посередником та впливає на зерновий ринок через недержавні структури, які здійснюють заготівлю, зберігання і продаж зерна. У Франції велика частина зерна, близько 70 % виробництва та збуту зерна у країні і близько 50% його експорту, контролюється кооперативами. Фермери мають заборону на самостійний продаж пшениці на експорт. Отже, основний інструмент державного регулювання — це гарантована закупівля зерна, яке нереалізоване у кооперативів за встановленими цінами ЄС [38].

Швеція здійснює державне регулювання через виробничу кооперацію, яка надає основну частину необхідних фермерам добрив, насіння, паливних та мастильних матеріалів і збиральної техніки. Кооперативи виступають у ролі постачальників та мають комплексний характер, адже їхня діяльність полягає не тільки в постачанні засобів виробництва, а й в його обслуговуванні при переробці пшениці.

В Канаді важливе місце займає зернове господарство на зовнішньому ринку. Країна є одним з найбільших експортерів пшениці та продукції її переробки. Більшість продукції АПК, яку виготовляє Канада, йде на експорт: частка доходів фермерів від експорту в загальному обсязі продажів склала по зерновим 33%, олійним 68%.

За допомогою збільшення частки товарів з підвищеною доданою вартістю канадська аграрна політика змогла поліпшити доступ до сільськогосподарської продукції на внутрішній та зовнішній ринки. Регулюванням внутрішнього ринку і експорту продукції АПК займається Міністерство сільського господарства і продовольства та Міністерство міжнародної торгівлі та Агропродовольча канадська збутова рада, членами якої є президенти різних асоціацій виробників, керівники федеральних і провінційних управлінь з питань сільськогосподарської торгівлі та приватні акціонерні компанії аграрного сектора. Велика кількість країн-експортерів входить до незалежного Канадського агропродовольчого альянсу, що представляє інтереси експортерів в парламенті, міністерствах, міжнародних організаціях [39].

Головна частина Агропродовольчої служби — це безкоштовна електронна інформаційна система, що дає можливість отримати інформацію про міжнародні продовольчі ринки, майбутні торговельні виставки і ярмарки, статистику торгівлі, інформацію про правила СОТ, надає доступ до директорії канадських виробників сільгосппродукції і торгових контактів, інформацію про програми сприяння торгівлі тощо. Також дана служба здійснює підтримку участі канадських компаній в міжнародних сільськогосподарських виставках (SIAL, ANUGA, FOODEX тощо), а саме Міністерство сільського господарства і продовольства через свої відділення, які знаходяться в провінціях, приймає від компаній, що хочуть стати учасником зарубіжних виставок, заявки на часткове фінансування витрат через спеціальну програму уряду розвитку експортних ринків [40].

Export Development Canada - є фінансовою установою, яка надає послуги для сприяння експортному бізнесу канадських виробничих компаній. Вона була заснована в 1944 році як так звана «Крон Корпорація». Це державне агентство, яке працює як комерційна фінансова установа, на відміну від багатьох експортних кредитних агентств в інших країнах, таких як Сполучені Штати та Європа. Комерційний аспект діяльності компанії означає, що під час ведення бізнесу вона розраховує отримати кінцевий прибуток у вигляді відсотків за власними кредитами або страховими внесками. Це робить її фінансово незалежною, самоокупною установою, яка працює переважно за власні кошти. Державний статус установи відображений у спеціальному федеральному законі «Про розвиток експорту» (Export Development Act).

Представники агробізнесу крім галузевих механізмів мають можливість користуватися й іншими інструментами державного сприяння розвитку експорту. Наприклад, послугами мережі торгових представників, які підпорядковуються Міністерству міжнародної торгівлі. За допомогою цієї служби можна отримати консультації з визначення потенційних зарубіжних ринків для збуту продукції компанії, а також по підготовці плану, що стосується маркетингу для подальшого виходу на нові ринки.

Для підвищення ефективності надання вітчизняним підприємцям можливостей в галузі розвитку експорту, канадський уряд розробив та реалізував цільову програму «Збірна Канади». Програма включає в себе зусилля таких рівнів виконавчої влади: федерального, провінційного (територіального), муніципального і приватного сектора країни для допомоги канадським компаніям. Серед них більшість середні і дрібні, які не мають власних сил і засобів для виходу і закріплення на перспективних і нових ринках. Програма «Збірної Канади» має торгову делегацію, до якої входить: прем'єр-міністр, прем'єри провінцій і федеральні міністри економічного профілю [41].

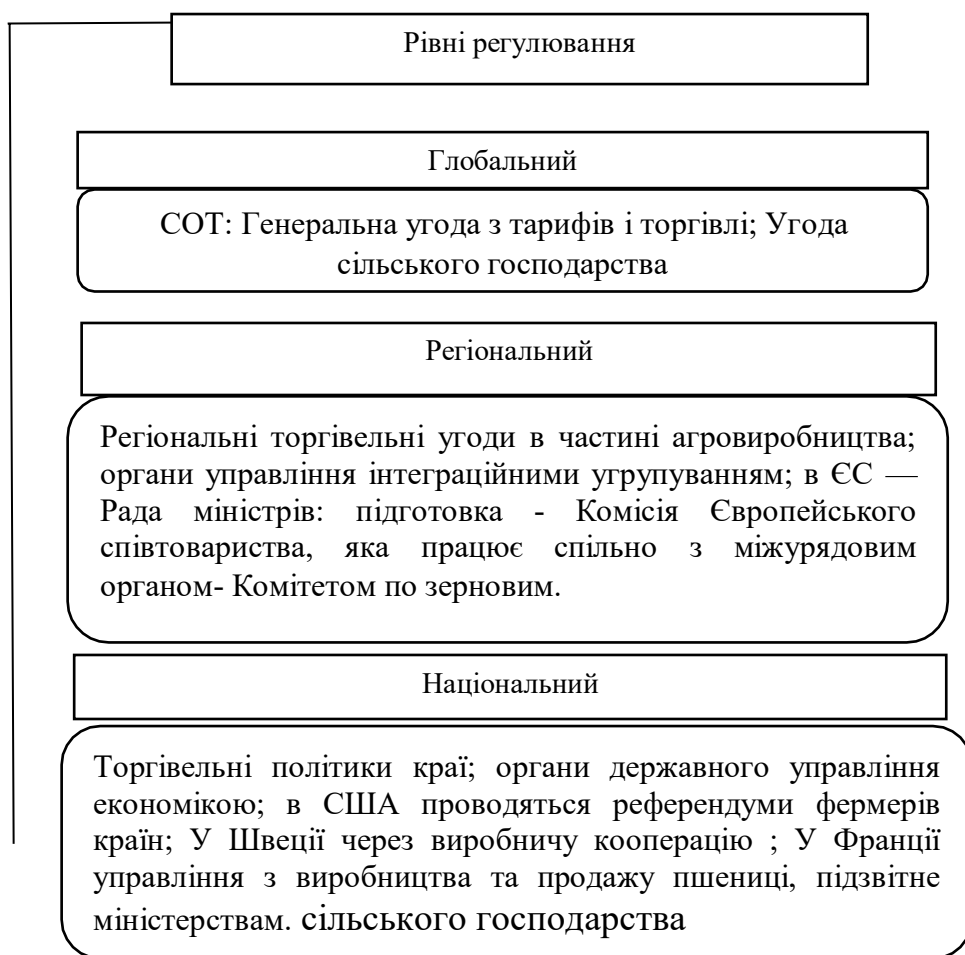

Рис. 1.3 Рівні регулювання світового ринку пшениці [40]

Основними принципами державного регулювання ринку є:

– гарантія безперебійності поставок;

- забезпечення мінімального і гідного рівня життя для фермерів, вище того, який міг би мати місце без застосування цієї політики;
- захист сільськогосподарських виробників від надмірно низьких (демпінгових) цін;
- скорочення коливання цін на продовольство для споживачів;
- захист фермерів від виробничих зривів, викликаних погодою і паразитами [42].

Особливої уваги заслуговує те, як світ регулює ціни на сільськогосподарську продукцію. В США для розвитку виробництва продуктів харчування держава надає фермерам цільові кредити. Фермери залишаються власниками виробленого ними зерна, яке вони продають за ринковими цінами. Частину прибутку вони використовують для погашення позики. Але якщо ринкова ціна пшениці нижча за встановлену контрольну ціну, фермер має можливість віддати своє зерно державі не за ринковою, а за гарантованою контрольною ціною. Якщо пшениця вища за ринкову ціну, держава купує її за контрольною ціною, і в цьому випадку власнику продукту вигідніше віддати його державі, ніж продати на ринку. Спеціальна державна організація приймає в заставу сільськогосподарську продукцію від фермерів за гарантованими цінами. Якщо ринкова ціна вища за заставну протягом періоду застави, фермери мають право купувати власні товари та продавати їх на ринку. Якщо ж ринкова ціна залишиться нижче заставної, товар не буде викуплений та перейде до власності корпорації.

Держава здійснює підтримку цінового співвідношення на аграрну продукцію і товари, які купують фермери. Для цього держава субсидує витрати виробництва, урядом передбачено надання виробникам субсидій на закупівлю добрив, сільськогосподарських машин, високоякісного насіння, проведення меліоративних робіт тощо. У 1985 році аграрне законодавство США знизило ставки по кредитах, які надаються фермерам. Завдяки цьому, держава виконує непряме регулювання цін, встановлюючи стандарти і процентні ставки по кредитах.

Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що зерновий ринок є найважливішим продовольчим світовим ринком. Пшениця є основним товарним видом зерна – у світовому виробництві її питома вага становить близько 40%, а світової торгівлі – 50%. Ринок пшениці – це відкрита система економічних відносин, яка виникає та складається під час самого процесу виробництва, обігу і розподілу продукції, для котрої характерними є свобода учасників ринку під час вибору покупців, продавців, ринкове ціноутворення, підприємницька свобода формування та використання джерел ресурсів. Іншими словами, ринок є механізмом взаємодії між покупцями та продавцями. Держава здійснює регулювання ринку зерна за допомогою різних форм управління, заснованих на міцній законодавчій базі. В США Конгрес має вирішальну роль у визначенні заходів економічного регулювання ринку пшениці. В країнах ЄС регулювання зернового ринку відбувається Радою міністрів, а підготовка проектів – Комісією Європейського співтовариства, яка в свою чергу працює з міжурядовим органом – Комітетом по зерновим. Провідні позиції в зерновому господарстві ЄС займає Франція, яка входить в п'ятірку основних світових країн-експортерів пшениці. У країнах з розвиненою ринковою економікою державне регулювання ринку пшениці здійснюється як доповнення до ринкового механізму та направлено на узгодження дій всіх його елементів.

РОЗДІЛ 2

ДИНАМІКА, НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПШЕНИЦІ

2.1. Структура, динаміка та тенденції розвитку світового ринку пшениці

Згідно з прогнозом Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (далі – ФАО) світове виробництво зернових у 2021/2022 маркетинговому році (далі – МР) становитиме майже 2 791,3 млн тонн, що перевищує оціночні дані за попередній маркетинговий рік на 19,3 млн тонн (0,7 %). Аналіз показників виробництва, споживання, запасів та торгівлі у світі дає підстави стверджувати, що сектор зернових культур у цілому демонструє цілком відповідний рівень забезпечення ринків зерновими у 2021/2022 МР. Однак, можна припустити, що на світовий ринок зернових впливатимуть, серед іншого, посушливі умови у Південній Америці, Північній Африці, енергетична криза, можливе посилення експортних обмежень, а також геополітична напруга у світі, спричинена Росією (Додаток А). Загалом 2021 рік відзначився серйозним негативним впливом на виробництво зернових через довготривалі посушливі умови у США, Канаді, у меншій мірі в Казахстані, а також несприятливу погоду в Росії.

ФАО скоригувала у бік незначного підвищення свій прогноз щодо обсягу виробництва зернових у світі у 2021 році, який тепер становить 2 799 млн тонн, що на 0,8 відсотка вище, ніж на кінець 2020 року. Прогноз щодо обсягу виробництва фуражних зернових у світі цього місяця також був переглянутий у бік незначного підвищення та нині оцінюється у 1 206 млн тонн, що обумовлено очікуваним невеликим підвищенням оцінок за обсягом виробництва кукурудзи в Україні, де, згідно з офіційними даними, урожай може виявитися вищим, ніж очікувалося раніше.

Зроблений ФАО перегляд прогнозів на сезон 2021–2022 років здебільшого обумовлений наслідками військового конфлікту в Україні для ринків зернових,

насамперед пшениці та кукурудзи. Відбулося значне скорочення експорту з країни, завдяки закриттю українських портів, тоді як фінансові та логістичні труднощі ускладнили експорт із Російської Федерації. Очікується, що ці фактори збережуть свою актуальність протягом усього сільськогосподарського сезону 2021-2022 років. Однак, вже зараз відбулось скорочення експорту з Чорноморського регіону, яке призвело до зниження товарообігу в регіоні, а також відбулось: зростання цін на світових ринках, скорочення обсягів імпорту, зниження темпів зростання попиту та обсягу запасів у низці країн порівняно з попередніми прогнозами. До того ж, війна з країною-агресором, призвела до невизначеності на ринках пшениці та кукурудзи, змін у торгових потоках та запровадження експортних обмежень у ряді країн (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка виробництва та продажу зернових культур на світовому ринку
2012-2021рр. [6]

Роки	Виробництво	Постачання	Використання	Продаж	Залишки на кінець періоду	Співвідношення світового запасу та використання	Співвідношення запасів основних експортерів до вибуття
	(Млн т.)					(%)	
2012/13	2 318,6	2 913,3	2 333,9	316,7	591,6	24,3	17,3
2013/14	2 556,9	3 148,5	2 450,0	362,3	671,2	26,9	18,7
2014/15	2 608,1	3 279,3	2 508,9	376,1	767,7	30,2	19,4
2015/16	2 585,7	3 353,4	2 553,7	393,1	790,5	30,2	17,0
2016/17	2 665,0	3 455,5	2 630,6	406,9	824,0	31,0	17,8
2017/18	2 694,3	3 518,3	2 659,4	423,0	856,8	31,9	18,1
2018/19	2 647,0	3 503,8	2 688,8	411,1	832,6	30,7	18,8
2019/20	2 711,7	3 544,3	2 711,8	439,1	824,0	29,8	18,7
2020/21	2 776,6	3 600,6	2 760,5	479,0	831,0	29,8	18,4
2021	2 798,6	3 629,6	2 789,2	469,4	850,7	29,7	19,9

Прогноз світового виробництва пшениці також зріс до 777 млн тонн через підвищення врожайності в Австралії. Що стосується рису, то очікування щодо виробництва в Таїланді були підвищені у світлі збільшення офіційних оцінок урожаю 2020 року та значного розширення посівних площ рису 2021 року, які зараз збираються як друга культура. Проте прогнози виробництва для Індонезії були знижені, оскільки третій урожай, який має бути наприкінці 2021 року, був нижчим,

ніж очікувалося, через посушливу погоду та вилучення землі з обігу, згідно з офіційними даними. Очікується, що в результаті цих коригувань світове виробництво рису в 2021 році досягне 520,3 мільйона тонн (у перерахунку на зерно), що на 0,7% більше, ніж у 2020 році, і є рекордним показником. Очікується, що загальносвітове виробництво пшениці дещо зменшиться у порівнянні з минулорічним урожаєм (на 6,9 млн тонн, або 0,9 %) до 769,6 млн тонн, хоча все ще перевищуватиме середній показник за останні 4 маркетингові роки (757,4 млн тонн) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка виробництва та продажу пшениці на світовому ринку 2012-2021 рр. [7]

Роки	Виробництво	Постачання	Використання	Продаж	Залишки на кінець періоду	Співвідношення світового запасу та використання	Співвідношення запасів основних експортерів до вибуття
	(Млн т.)					(%)	
2012/13	658,6	861,8	682,4	143,1	184,9	26,7	15,1
2013/14	715,3	900,2	692,3	159,0	199,9	28,3	16,0
2014/15	735,6	935,4	708,6	156,4	228,1	31,9	18,8
2015/16	737,2	965,3	716,7	167,5	243,0	33,0	18,0
2016/17	763,4	1 006,3	737,1	177,1	265,8	36,0	19,8
2017/18	761,5	1 027,4	738,6	177,8	289,2	38,5	21,0
2018/19	731,4	1 020,6	750,1	168,6	274,0	36,5	18,1
2019/20	759,9	1 033,9	751,4	183,8	279,6	36,7	15,5
2020/21	776,6	1 056,2	761,6	189,2	289,0	37,5	15,5
2021	776,5	1 065,5	770,4	189,8	295,6	37,7	17,2

Водночас, ситуація з посівами озимої пшениці під урожай 2022 року характеризувалася такими особливостями:

- зменшення посівних площ під озимою пшеницею у ЄС за рахунок збільшення посівів озимого ріпаку;
- дефіцитом вологи у ґрунті під час посівної кампанії в Україні та РФ;
- слабкими опадами на початку сезону на Близькому Сході;
- оптимістичними прогнозами ФАО щодо виробництва пшениці у країнах Далекого Сходу разом з Індією з огляду на державні програми підтримки та привабливі для фермерів ціни, а натомість зменшення посівних площ в Україні внаслідок агресії Росії.

Країнами лідерами з виробництва зернових є Китай, Індія та Росія – на їхню частку припадає 41,3% світового виробництва цієї сільськогосподарської культури. А лідером з виробництва пшениці є ЄС (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Виробництво пшениці в Україні та країнах, які є основними конкурентами України на світовому ринку, млн тонн [7]

Країни	В середньому за 5 років	2020 р.	2021 р.
Україна	26,0	24,9	31,5
США	52,8	49,8	44,8
Канада	32,5	35,2	21,7
ЄС	143,1	125,3	138,7
Австралія	23,6	33,3	32,6
Аргентина	18,7	17,6	19,8
Бразилія	5,6	6,2	7,7
Росія	78,4	85,9	75,0

Щодо виробництва пшениці у 2022 році, то ФАО незначно знизилася свій прогноз, головним чином внаслідок конфлікту в Україні; разом з тим обсяг виробництва цієї культури, як очікується, зросте на 1,1 відсотка до 784 млн тонн. Виробництво пшениці в Україні може опуститися нижче за середні значення за останні п'ять років: не менше 20 відсотків площ під озимою пшеницею прибрано не буде як внаслідок прямої шкоди, так і нестачі або повної відсутності ресурсів для збирання врожаю. Крім того, у 2022 році очікується зниження врожаю внаслідок порушення доступу до засобів виробництва та полів, що ускладнює своєчасне ведення сільськогосподарської діяльності. Що ж до Російської Федерації, то сприятливі погодні умови призвели до поліпшення прогнозів на врожай і, беручи до уваги дані, що надходять з країни, обсяг виробництва може перевищити середній за останні п'ять років рівень; разом з тим даний прогноз носить попередній характер через наявність факторів невизначеності щодо можливості імпорту деяких сільськогосподарських ресурсів.

На рисунку 2.1 зображено 10 найбільших експортерів пшениці. Як можна побачити з рисунку найбільшу частку експорту займає Росія —24%. Через ситуацію, що відбувається в світі Росія може понести великі втрати з експорту.

За словами експерта, найбільшими покупцями вітчизняного зерна у 2021 році, як і раніше, були країни Азії, Африки та Європи (рис. 2.2). Крім того, в 2021 році в десятці найбільших покупців зерна в Україні відбулись зміни: Іран та Пакистан витіснили з ТОП-10 Корею та Бангладеш. Так, до списку основних імпортерів вітчизняних зернових також увійшли:

Рис. 2.1 Топ-10 експортерів пшениці [35]

Рис. 2.2 Топ імпортерів пшениці [34]

У Європейському союзі, незважаючи на сприятливі погодні умови на більшій його частині, очікується нижчий урожай, що зумовлено дефіцитом опадів у південно-західних областях. З урахуванням ймовірного незначного зниження

посівних площ загальний обсяг виробництва пшениці в Європейському Союзі в 2022 році виявиться нижчим за минулорічні значення і становитиме 134 млн тонн.

У Північній Америці цінова кон'юнктура сприяє розширенню посівних площ у Канаді та Сполучених Штатах, що має призвести до зростання обсягів виробництва. За прогнозами, обсяг виробництва пшениці в Канаді складе 31,2 млн. тонн, значно перевищивши слабкі показники 2021 року, а в Сполучених Штатах – 53 млн. тонн, де затяжна відсутність опадів загрожує погіршенням врожаю. Що стосується Азії, то прогноз з виробництва пшениці в Пакистані був незначно знижений на тлі інформації про дефіцит ресурсів і локалізованих вогнищ листової іржі, що може призвести до скорочення врожайності. Незважаючи на це, обсяг виробництва пшениці в 2022 році очікується на рівні 28 млн тонн, що вище за середні показники за попередні п'ять років. Виробництво в Індії у 2022 році також може незначно збільшитись.

На Близькому Сході, згідно з прогнозами, виробництво збережеться на середньостатистичному рівні, тоді як у Північній Африці (Марокко, західні області Алжиру та центральний Туніс), де встановилися посушливі умови, у 2022 році очікується нижчий урожай.

В цілому ж порівняно з 1998 роком виробництво пшениці збільшилося на 29,5%. За останні роки також спостерігається стала тенденція зростання виробництва пшениці – за винятком 2010 та 2012 років, у яких несприятливі погодні умови негативно вплинули на валові збори пшениці у різних країнах.

Валове виробництво пшениці по всіх регіонах світу зростає – на 27,2%, особливо високе зростання – на 188,6 в.п. відзначається в інших регіонах – це пов'язано зі збільшенням виробництва пшениці в Австралії та Океанії. У Північній Америці виробництво пшениці залишилося на колишньому рівні, коливання за роками були незначними.

Майже половину світового виробництва пшениці в 2007 році припадало на Азію, але в динаміці за останні роки відбувається зниження питомої ваги азіатських країн у виробництві пшениці на 3,63 в.п. Також знижується роль у виробництві пшениці Америки – як Північної, і Центральної і Південної. Але спостерігається

зростання частки Європи, причому не за рахунок країн Європейського Союзу, а за рахунок збільшення обсягів виробництва пшениці у Росії та Україні.

Практично у всіх країнах, що займаються вирощуванням пшениці, відзначається зростання виробництва, в середньому, на 20-25% за останні десять років. Найбільше зростання виробництва пшениці спостерігається у Румунії – на 229,7%, Австралії – на 194,0%, в Україні – 88,0% та у Росії – на 73,9%. Значне зростання виробництва пшениці в Австралії пов'язане зі збільшенням посівних площ, яке відбулося у зв'язку з переорієнтацією австралійських фермерів з вівчарства, обумовленої значним зниженням світових цін на шерсть, на рослинництво .

У США можна відзначити тенденцію до зниження обсягів виробництва пшениці - загалом за 10 років на 15,1%, що пов'язано зі скороченням площ під пшеницею на 3,3 млн. га та заміною пшениці іншими сільськогосподарськими культурами. У зв'язку з цим і знижується роль США у структурі світового виробництва пшениці – з 9,20% у 2007 році до 6,12% у 2021 році.

Причому підвищується питома вага у світовому виробництві таких країн як Росія (на 2,99 в.п.), Австралія (на 2,34 в.п.) та Україна (на 1,10 в.п.).

У 2021 році світовий ринок продовжував існувати в умовах пандемії, вже досить пристосувавшись до даної реальності. Однією з ключових рис минулого року стало впевнене зростання цін на ключові товарні позиції, які досягли багаторічних максимумів. При цьому з початком нового зернового сезону імпортери демонстрували високий попит на продукцію, тоді як з боку експортерів неприємні сюрпризи підносила в основному Росія.

Минулий рік характеризувався черговим витком зростання цін на світовому ринку. Незважаючи на хороші показники валових зборів ключових сільгоспкультур, ринок знайшов фактори підтримки, серед яких можна виділити підвищення собівартості виробництва сільгосппродукції на тлі зростання цін на добрива, засоби захисту рослин і енергоносії, подорожчання фрахту, досить високий попит з боку імпортерів, обмеження на експорт зерна в Росії. Крім того,

фактор пандемії хоч і послабив свій вплив, але він нікуди не подівся і періодично нагадував про себе з появою нових штамів вірусу.

У 2021 році індекс продовольчих цін ФАО підвищувався практично щомісяця. Травневий приріст став найбільшим місячним приростом з жовтня 2010 року. За підсумками року індекс продовольчих цін досяг максимального за останні 10 років рівня в 133,7 пунктів. Зокрема, спостерігалось істотне підвищення індексу цін на зернові та рослинні олії. Для останніх даних показник в жовтні оновив максимальний рівень, склавши 184,84 пункти (рис. 2.3).

Рис. 2.3 Динаміка ціни на пшеницю на СВOT, дол./т [43]

На ключовому світовому торговому майданчику – Чиказькій товарній біржі – в динаміці розвитку котирувань пшениці протягом 2021 року домінував підвищувальний тренд. У листопаді грудневий контракт зернової подорожчав до найвищого рівня з грудня 2012 року на тлі високого імпортного попиту і обмежувальних заходів на експорт російської пшениці. У грудні відзначалося зниження цін на пшеницю, проте, станом на кінець 2021 року вони перебували на найвищому рівні з початку 2013 року.

Найбільш активно обговорювалися і мали значний вплив на ціни на світовому ринку обмеження на експорт зерна в Росії, де з 2 червня 2021 року було введено плаваюче і щотижня поновлюване мито на вивезення пшениці, ячменю і кукурудзи. Крім того, наприкінці року уряд встановить окрему квоту на експорт пшениці (8 млн тонн) у межах існуючої квоти на експорт зерна (11 млн тонн). Квота

діятиме з 15 лютого по 30 червня 2022 року. USDA очікує, що російський експорт пшениці зменшиться до 35 млн тонн у 2021-2022 МР (2020-2021 МР: 39,1 млн тонн).

Крім Росії, обмеження на експорт зерна ввела ще одна дружня для ринку країна — це Аргентина. Наприкінці грудня уряд оголосив про встановлення експортних квот на кукурудзу та пшеницю на 2021-2022 ріки у розмірі 41,6 млн тонн і 12,5 млн тонн відповідно. Це зроблено для запобігання можливому дефіциту продовольства на внутрішньому ринку та обмеження зростання цін на продукти харчування. У 2021 році ряд великих покупців зерна переглянули імпортне мито або вимоги в рамках тендерів. Ще в травні минулого року уряд Марокко прийняв рішення про відновлення дії мита на ввезення пшениці. В результаті з 15 травня ввізний тариф для м'якої зернової склав 135%, а з 1 червня мито на імпорт твердої пшениці було підвищено до 170%. Дане рішення було обумовлено прагненням підтримати місцевих виробників. У вересні 2021 року влада Марокко повідомила про плани скасувати з 1 листопада дію мита при імпорті в країну м'якої пшениці з метою забезпечення стабільних поставок зернової і стійких цін на неї на внутрішньому ринку. Згідно з січевим прогнозом USDA, в сезоні-2021/22 Марокко імпортує 4,5 млн тонн пшениці, що на 0,9 млн тонн поступиться торішньому результату.

Також у вересні 2021 року про рішення обнулити до кінця року ввізне мито на ряд зернових повідомила влада Туреччини. Зокрема, дія нульового мита поширювалася на імпорт пшениці, кукурудзи, ячменю, сорго, сочевиці, вівса і жита. Варто відзначити, що 1 січня 2022 року уряд країни повідомив про продовження нульового тарифу до кінця року. За прогнозами USDA, в 2021/22 МР Туреччина імпортує рекордні 11 млн тонн пшениці і 2,7 млн тонн ячменю (8 млн тонн і 0,7 млн тонн в 2020/21 МР), а також близькі до рекордних 3,3 млн тонн кукурудзи (1,8 млн тонн в 2020/21 МР).

У грудні 2021 року державне агентство Алжиру із закупівель продовольства ОАІС повідомило про продовження дії тендерної специфікації якості, яка дозволяє участь у проведених тендерах пшениці, ступінь пошкодження комахами якої не

повинна перевищувати 1%. Дане рішення найбільш сприяло зерновій російського походження. Раніше поставки російської пшениці до Алжиру були несуттєвими – 28,5 тис. тонн в 2020/21 МР, 88,2 тис. тонн в липні-жовтні 2021/22 МР згідно з офіційною статистикою. За даними SovEcon, вже в грудні Алжир, який закупив понад 200 тис. тонн російської зернової, став одним з ключових напрямків для відвантажень, що створює конкуренцію для продукції з країн ЄС, поставки з яких традиційно забезпечують левову частку алжирського імпорту. Згідно з останнім прогнозом USDA, в 2021/22 МР Алжир закупить на зовнішніх ринках 7,7 млн тонн пшениці, що відповідає торішньому показнику.

Пакистан продовжує активно закуповувати на зовнішніх ринках пшеницю. Традиційно країна покриває свої потреби за рахунок внутрішнього виробництва, проте в 2020/21 МР почала імпортувати зернову на тлі недостатнього валового збору і бажання збільшити стоки. Незважаючи на зростання врожаю пшениці в 2021 році, країна продовжує зовнішні закупівлі зернової в 2021/22 МР. У липні 2021 року Торгова корпорація Пакистану (TCP) уклала меморандум про взаєморозуміння з пакистанською сільськогосподарською корпорацією (PASSCO), відповідно до якого TCP імпортує 1,5 млн тонн пшениці для поповнення резервних запасів PASSCO. Згідно з прогнозом USDA, в 2021/22 МР в Пакистан буде поставлено 2,2 млн тонн пшениці проти 3,6 млн тонн сезоном раніше. До цього найбільш істотні обсяги імпорту спостерігалися в 2014/15 МР – 0,7 млн тонн.

Китай є одним з основних драйверів ринку. КНР також активізувала попит і на фуражну пшеницю. Незважаючи на періодичні заяви уряду країни про скорочення залежності від імпортного зерна і нарощування використання альтернативної сировини в кормовій промисловості, Китай продовжує активно купувати фуражне зерно і в 2021/22 МР, а китайський попит на дану продукцію залишається тим фактором, за яким пильно спостерігають оператори ринку і який має значний вплив на ціноутворення. Однак деяке скорочення імпорту зерна в КНР все ж очікується. Зовнішні закупівлі пшениці також знизяться, але залишаться на високому рівні – 9,5 млн тонн (10,6 млн тонн в 2020/21 МР).

Прогноз із споживання зерна у світі в сезоні 2021-2022 років був знижений і становить 2 789 млн тонн, що на 1,0 відсотка більше, ніж у сезоні 2020-2021 років. Прогноз споживання пшениці в сезоні 2021-2022 років був знижений на 2,4 млн тонн внаслідок скорочення її споживання в кормових цілях порівняно з попередніми оцінками, насамперед в Індії та Європейському союзі у зв'язку з очікуваним збільшенням експорту. Незважаючи на це споживання у сезоні 2021-2022 років може зрости на 1,2 відсотка.

Прогноз з експорту пшениці в сезоні 2021-2022 років з України внаслідок закриття портів був знижений на 5,0 млн. тонн, а з Російської Федерації внаслідок фінансових та вантажних обмежень – на 3,5 млн. тонн. Як очікується, країни-імпортери намагатимуться задовольнити попит за рахунок збільшення експорту пшениці з Європейського Союзу та Індії.

Однак ці додаткові постачання зможуть компенсувати падіння експорту з Чорноморського регіону лише частково. Крім близьких до рекордних цін, скорочення прогнозів імпорту для низки країн, особливо близькосхідних і північноафриканських, також пов'язане зі зниженням пропозиції на глобальному рівні. Прогноз за обсягом торгівлі фуражними зерновими у світі в сезоні 2021-2022 років також був знижений на 10,4 млн. тонн внаслідок зниження оцінок з експорту кукурудзи з України та Російської Федерації на 12,5 і 2,0 млн. тонн відповідно у зв'язку зі згаданими вище проблемами. Це призведе до зростання постачання з Аргентини, Індії та США. Однак, як і у випадку з пшеницею, збільшення експорту з цих країн зможе лише частково компенсувати експорт з Чорноморського регіону.

Загалом нижча пропозиція на тлі рекордно високих цін може призвести до зниження імпорту рядом країн.

2.2. Перспективи розвитку глобального ринку пшениці в контексті цілей сталого розвитку 2020-2030 рр.

Світова торгівля у 2021/22 році зроста майже на 5 відсотків та перевищила 205 мільйонів тонн. Світове споживання збільшилося, але глобальне виробництво

залишилося незмінним. Третій і четвертий за величиною імпортери, Індонезія та Китай цього року залишаться інтенсивними покупцями, які сильно залежать від Австралії. Індонезія, ймовірно, закуповуватиме в Австралії як продовольчу, так і кормову пшеницю. Покупці з Південно-Східної Азії та Південної Кореї більше покладатимуться на Австралію щодо кормової пшениці.

Відповідно до доповіді Міністерства закордонних справ Китай має намір стабілізувати свій річний обсяг виробництва зерна на рівні понад 600 млрд. кг до 2025 року з метою забезпечення абсолютної продовольчої безпеки та базової самозабезпеченості зерном. Країна також докладатиме послідовних зусиль для забезпечення загальної площі постійних основних сільськогосподарських угідь вище або на рівні 1,546 млрд. му (близько 103 млн. га) та посівних площ зернових на рівні понад 1,65 млрд., йдеться у доповіді «Про здійснення програми роботи Китаю в галузі сталого розвитку на період до 2030 року».

У доповіді зазначається, що Китай досяг значного прогресу в досягненні відповідної мети сталого розвитку в галузі сільського господарства зі стабільним виробництвом зерна, неухильним поліпшенням якості та безпеки сільськогосподарської продукції, прискореним екологічним розвитком, оптимізованим захистом та ефективним використанням сільськогосподарських культур. У доповіді визнано численні проблеми на шляху Китаю до сталого розвитку сільського господарства. Відзначено, більшість населення має природні ресурси для сільського господарства на душу населення нижче середніх світових показників. У доповіді йдеться, що основними завданнями країни є забезпечення ефективного постачання продовольства, сприяння збалансованому розвитку продовольства та харчування, планування загалом, і навіть координація виробництва та споживання.

У доповіді викладено кілька пріоритетів у майбутній політиці, у тому числі реалізація стратегії збереження виробничих потужностей зерна шляхом обміну земельними ділянками та за допомогою нових технологій, просування реформи колективної власності у сільській місцевості та подальше сприяння екологічному

розвитку сільського господарства та зміцненню міжнародного співробітництва у розвитку сільського господарства.

Міністерство сільського господарства США оцінює виробництво пшениці Австралії у 2021/22 році у рекордні 34,0 млн. тонн, що на 0,7 млн. тонн більше, ніж минулого року. Другий поспіль рекордний урожай пшениці, високий світовий попит та зниження конкуренції мають призвести до того, що експорт пшениці Австралії досягне рекордних обсягів. Країна стане третім за величиною експортером, витіснивши США та Канаду, які мають менші врожаї, більш обмежені запаси та високі ціни.

Після 3 років посухи Австралія отримала вигоду від покращення кількості опадів у 2020/21 та 2021/22 роках з майже рекордною врожайністю, внаслідок чого врожай цього року оцінюється у рекордні 34,0 мільйона тонн. Незважаючи на великі обсяги, оптимальні опади протягом вегетаційного періоду призвели до зниження рівня протеїну в деяких регіонах, а несвоєчасні дощі під час збирання врожаю у східній Австралії викликали побоювання щодо якості.

Через брак пшениці з високим вмістом протеїну на тлі неурожаю в США та Канаді деякі імпортери щосили намагаються закупити те, що необхідно для виробництва хліба та макаронних виробів. Завдяки великому врожаю та відносно стійким початковим запасам Австралія зможе постачати на свої основні азіатські ринки як продовольчу, так і кормову пшеницю. Проте через очікувані проблеми з якістю значна частина пшениці, що експортується з Австралії, може мати низький вміст білка.

У той час як Австралія стикається з меншою конкуренцією з боку США та Канади на таких ринках, як Китай, вона матиме справу з посиленням конкуренції з боку Індії та Аргентини на інших ринках. Експорт Індії продовжує зростати, пропонуючи привабливу за ціною альтернативу азіатським ринкам, оскільки розцінки основних експортерів пшениці продовжують зростати. Очікується, що в Аргентині буде багатий урожай, який країна прагнучиме експортувати не лише до Західної півкулі, а й до Азії.

Російське вторгнення в Україну завдало значних збитків світовим ринкам. У короткостроковій перспективі воно матиме негативні наслідки для світових поставок зерна і, порушивши ринки природного газу та добрив, вплине на виробників, оскільки вони починають новий посівний сезон. Це може призвести до зростання і так високої інфляції цін на продовольство і матиме серйозні наслідки для країн з низьким доходом, які є нетто-імпортерами продуктів харчування.

Криза, що розгортається, в Україні потрясла товарні ринки і загрожує глобальній продовольчій безпеці. Безперервні наслідки пандемії COVID-19 та інші фактори вже призвели до зростання цін на продукти харчування, у багатьох з яких за останні кілька років в умовах пандемії спостерігається зростання рівня недоїдання.

Погані врожаї в Південній Америці, високий світовий попит та проблеми з ланцюжками постачання призвели до скорочення запасів зерна та олійних культур, а також зростання цін до найвищого рівня з 2011–2013 років.

За останні 30 років Чорноморський регіон став важливим світовим постачальником зернових та олійних культур, у тому числі олії. На початку 1990-х років після розпаду колишнього Радянського Союзу регіон був нетто-імпортером зерна. Сьогодні експорт Росії та України становить близько 12% від загального обсягу, що продається у світі, і ці дві країни входять до п'ятірки найбільших світових експортерів багатьох важливих зернових та олійних культур, включаючи пшеницю, ячмінь, соняшник та кукурудзу. Україна також є важливим джерелом олії, постачаючи близько 50% від обсягу світового ринку.

Криза, швидше за все, вплине на експорт зерна з України та Росії. Більшість урожаю пшениці та ячменю збирають влітку та експортують восени.

«Військова операція» може мати короткострокові та довгострокові наслідки для можливості переміщення сільськогосподарської продукції України всередині та за її межами, оскільки портові споруди та залізниці пошкоджені внаслідок наземних та повітряних військових атак та кібератак, спрямованих на різні інфраструктурні об'єкти та їх управління.

В очікуванні врожаю 2022 року на Луганську та Донецьку області припадає близько 8% виробництва пшениці в Україні. Проте великі площі виробництва знаходяться в інших частинах України, що безпосередньо межують з Росією та Білоруссю, де також зосереджені російські війська: від 25 до 30% виробництва кукурудзи та насіння соняшника, 10%-15% виробництва ячменю та від 20 до 25% виробництва пшениці зосереджені у цих областях.

Вторгнення Росії в Україну створює серйозні ризики для глобальної продовольчої безпеки, які вимагатимуть цілого ряду заходів реагування з боку урядів та міжнародних організацій. Ситуація залишається дуже нестабільною і вносить значну невизначеність у й так напружений глобальний ринок. Безпосереднє занепокоєння викликає вразливість країн нетто-імпортерів продуктів харчування, які сильно залежать від постачання з України, такі як сильно вразливі країни регіону MENA.

В умовах стрімкого зростання цін на сільськогосподарську продукцію існує ризик того, що деякі країни можуть спробувати ізолювати місцевих виробників шляхом обмеження експорту. У цьому контексті як санкції, спрямовані на дотримання міжнародних законів, так і експортні обмеження, що використовуються для захисту внутрішніх споживачів, повинні бути розроблені для захисту глобальної продовольчої безпеки, а наслідки для третіх сторін необхідно ретельно оцінювати.

2.3. Можливості посилення позиції України на глобальному ринку пшениці

Війна в Україні може обернутися глобальною продовольчою кризою, а для деяких країн — голодом. Війна руйнівні вплинула на життя людей і зруйнувала економіку обох країн. Це також завдасть значної економічної шкоди регіону Європи та Центральної Азії (ЄЦА) та решті світу. Це другий серйозний шок, який спричинив економічний спад регіону за два роки: прогнозується, що виробництво впаде на 4,1% у 2022 році, що вдвічі перевищує падіння 2020 року через пандемію

COVID-19. Країни регіону готуються до повільного відновлення після COVID-19, що спричинив падіння темпів зростання, падіння торгівлі, інфляційний тиск, проблеми прийнятності боргу та підвищення процентних ставок.

Триваючий економічний спад та ескалація геополітичної напруженості через COVID-19 також викликали занепокоєння. Війна погіршила перспективи, а її економічний вплив відчули в багатьох сферах, включаючи товарні та фінансові ринки, торговельні та міграційні зв'язки, а також довіру інвесторів. Країни-сусіди отримали значних економічних збитків по своїм міцним торговим, фінансовим та міграційним зв'язкам з Росією та Україною.

Внаслідок війни неможливо проводити посівні роботи, збирати врожай, експортувати. До серйозного збою світового продовольства призвели не санкції, а війна. Незрозуміло також, хто потім збиратиме врожай, у якому стані після військових дій опиниться інфраструктура щодо його збирання, зберігання, транспортування та експорту. До того ж можливості аграрного експорту з українських портів на Чорному морі вже зараз незначні або навіть повністю зведені нанівець. Саме тому українська залізнична компанія «Укрзалізниця» наразі терміново опрацьовує варіанти доставки експортних сільськогосподарських вантажів через сусідні країни Румунію, Угорщину, Словаччину та Польщу до європейських портів. При цьому найбільшу пропускну спроможність мають залізничні маршрути в румунському напрямку з виходом до Чорного моря.

Слід зазначити, що від початку російського вторгнення до України світові ціни на пшеницю зросли на 50%.

При цьому Росія оголосила про заборону експорту зерна в окремі країни, а Україна припинила експорт основних продуктів харчування. Сукупна частка Росії та України у світовому експорті пшениці становить понад 25%. Вірменія, Грузія, Казахстан та Туреччина ввозять із Росії та України понад 75% усієї пшениці, а багато країн Близького Сходу та Африки залежать від імпорту пшениці та інших сировинних товарів з Росії та України, що може призвести до зростання продовольчої нестабільності.

Котирування на ф'ючерсній біржі Matif у Парижі (Франція – найбільший у ЄС виробник та експортер пшениці) вже злетіли на рекордний рівень, перевищивши 420 євро за тонну. На сьогодні, ціни на зерно неймовірно високі.

Головна причина нервозності ринку – побоювання, що Україна значною мірою чи навіть повністю випаде цього року як постачальник пшениці (а також іншої аграрної продукції). Уряд України вже призупинив експорт жита, вівса, цукру, м'яса, худоби, обмежив вивезення пшениці, кукурудзи та соняшnikової олії.

Війна зупинила експорт зерна із чорноморських та азовських портів. Ціна на пшеницю зросла до найвищого рівня більш як за десятиліття, оскільки основні світові виробники пшениці перебувають у стані війни. Росія та Україна є провідними експортерами пшениці та інших зернових культур. Майже 10 відсотків світового виробництва зерна припадає на Росію, а на українське виробництво припадає 3 відсотки світового виробництва. Росія є найбільшим у світі експортером пшениці. А Україна посідає п'яте місце у світі з експорту пшениці.

Конфлікт між двома країнами може спровокувати нестачу продовольства та збільшити продовольчу інфляцію у країнах, що залежать від імпорту пшениці з Росії та України. Деякі провідні світові імпортери пшениці сильно залежать від російської та української пшениці.

Наявність запасів в основних країнах-експортерах залишається на багаторічному мінімумі. Таким чином, будь-яке потенційне скорочення постачання з Чорноморського регіону буде важко компенсувати за рахунок інших джерел. Російська Федерація та Україна це важливі гравці для забезпечення продовольчої безпеки багатьох країн світу. Будь-які серйозні перебої у виробництві та експорті призведуть до подальшого зростання цін та підірвуть продовольчу безпеку мільйонів людей, які вже перебувають у стані стресу через дуже високий рівень продовольчої інфляції у своїх країнах.

Крім цих миттєвих наслідків, криза також може негативно вплинути на врожаї наступного сезону, оскільки вона може вплинути на поставки та ціни природного газу та добрив, ключовим експортером яких є Росія. Оскільки фермери готуються до нового посівного сезону, різке зростання цін на фактори виробництва

може призвести до зниження врожайності, зменшення якості продукції, а також зменшення посівних площ.

Вплив, який війна може здійснити на економічні перспективи залежить від того, як розвиватиметься поточний конфлікт. У разі його врегулювання в найближчі місяці подальших втрат можна буде уникнути і може розпочатися процес відновлення. Якщо війна затягнеться, то це може призвести до подальшого зростання людських та економічних втрат, регіональної дезінтеграції та розриву найважливіших торгових та інвестиційних зв'язків.

У ці скрутні часи директивні органи повинні зміцнювати макроекономічні буферні резерви та інститути з метою підвищення стабільності, домагатися інклюзивного та справедлившого відновлення економіки за рахунок зміцнення систем соціального захисту, щоб забезпечити захист найуразливіших, включаючи біженців, та як і раніше приділяти увагу питанням підвищення енергоефективності та «зеленого переходу» для досягнення сталого розвитку у майбутньому.

Нинішні надзвичайно високі ціни на пшеницю напевно підштовхнуть фермерів ЄС розширити посіви зернових, і якщо врожай у таких хліборобних країнах, як Франція, Німеччина, Румунія, Польща, Іспанія та Італія, виявиться добрим, європейський експорт зможе щонайменше частково замінити українські та російські постачання світового ринку. Тим часом Індія, що входить разом із Китаєм та США у трійку найбільших на планеті виробників зерна, вже довела цього року свій експорт пшениці до рекордного рівня.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Зерновий ринок є найважливішим продовольчим світовим ринком. Пшениця є основним товарним видом зерна – у світовому виробництві її питома вага становить близько 40%, а світової торгівлі – 50%.

Ринок пшениці — це відкрита система економічних відносин, що виникають і розвиваються в процесі виробництва, обігу та розподілу продукції, характерними для якої є можливість вільного вибору покупців, продавців, ринкового ціноутворення, створення підприємства та свободи використання ресурсів. Іншими словами, ринок є механізмом взаємодії покупців і продавців.

Державне регулювання продовольчих ринків досягається за допомогою різних форм управління на основі міцної правової бази. У Сполучених Штатах Конгрес відіграє важливу роль у визначенні економічного регулювання ринку пшениці. У Європейському Союзі функції нагляду за продовольчим ринком належать Раді Міністрів, а підготовка проектів — Комісії Європейських Співтовариств.

Провідні позиції в зерновому господарстві ЄС займає Франція, яка входить в п'ятірку основних світових країн-експортерів пшениці. У країнах з розвинутою ринковою економікою державне регулювання ринку пшениці здійснюється як доповнення до ринкового механізму та направлено на узгодження дії всіх його елементів.

Процес глобалізації неможливо уповільнити чи зупинити, оскільки він є основою подальшого розвитку світової економіки. За сучасних умов стан національної економіки залежить не лише від внутрішнього потенціалу, а й від рівня участі в міжнародному поділі праці. Але, у свою чергу, процес глобалізації міжнародних товарних ринків приніс не лише нові можливості та перспективи, а й небезпеки, особливо для країн із перехідною економікою. Тому ефективне функціонування світового ринку потребує формування глобальної економічної

рівноваги. Країнами лідерами з виробництва зернових є Китай, Індія та Росія – їхню частку припадає 41,3% світового виробництва цієї сільськогосподарської культури. А лідером з виробництва пшениці є ЄС.

Практично у всіх країнах, що займаються вирощуванням пшениці, відзначається зростання виробництва, в середньому, на 20-25% за останні десять років. Найбільше зростання виробництва пшениці спостерігається у Румунії – на 229,7%, Австралії – на 194,0%, в Україні – 88,0% та у Росії – на 73,9%. Значне зростання виробництва пшениці в Австралії пов'язане зі збільшенням посівних площ, яке відбулося у зв'язку з переорієнтацією австралійських фермерів з вівчарства, обумовленої значним зниженням світових цін на шерсть, на рослинництво.

Щодо виробництва пшениці у 2022 році, то ФАО незначно знизилася свій прогноз, головним чином внаслідок конфлікту в Україні; разом з тим обсяг виробництва цієї культури, як очікується, зросте на 1,1 відсотка до 784 млн тонн. Виробництво пшениці в Україні може опуститися нижче за середні значення за останні п'ять років: не менше 20 відсотків площ під озимою пшеницею прибрано не буде як внаслідок прямої шкоди, так і нестачі або повної відсутності ресурсів для збирання врожаю. Крім того, у 2022 році очікується зниження врожаю внаслідок порушення доступу до засобів виробництва та полів, що ускладнює своєчасне ведення сільськогосподарської діяльності. Що ж до Російської Федерації, то сприятливі погодні умови призвели до поліпшення прогнозів на врожай і, беручи до уваги дані, що надходять з країни, обсяг виробництва може перевищити середній за останні п'ять років рівень; разом з тим даний прогноз носить попередній характер через наявність факторів невизначеності щодо можливості імпорту деяких сільськогосподарських ресурсів.

У Європейському союзі, незважаючи на сприятливі погодні умови на більшій його частині, очікується нижчий урожай, що зумовлено дефіцитом опадів у південно-західних областях. З урахуванням ймовірного незначного зниження посівних площ загальний обсяг виробництва пшениці в Європейському союзі в 2022 році виявиться нижчим за минулорічні значення і становитиме 134 млн тонн.

У США можна відзначити тенденцію до зниження обсягів виробництва пшениці - загалом за 10 років на 15,1%, що пов'язано зі скороченням площ під пшеницею на 3,3 млн. га та заміною пшениці іншими сільськогосподарськими культурами. У зв'язку з цим і знижується роль США у структурі світового виробництва пшениці – з 9,20% у 2007 році до 6,12% у 2021 році.

Китай є одним з основних драйверів ринку. КНР також активізувала попит і на фуражну пшеницю.

Прогноз споживання пшениці в сезоні 2021-2022 років був знижений на 2,4 млн тонн внаслідок скорочення її споживання в кормових цілях порівняно з попередніми оцінками, насамперед в Індії та Європейському союзі у зв'язку з очікуваним збільшенням експорту. Незважаючи на це споживання у сезоні 2021-2022 років може зрости на 1,2 відсотка.

Прогноз з експорту пшениці в сезоні 2021-2022 років з України внаслідок закриття портів був знижений на 5,0 млн. тонн, а з Російської Федерації внаслідок фінансових та вантажних обмежень – на 3,5 млн. тонн. Як очікується, країни-імпортери намагатимуться задовольнити попит за рахунок збільшення експорту пшениці з Європейського Союзу та Індії.

У лютому 2022 року світ був шокований вторгненням Російської Федерації в Україну. Війна має руйнівний вплив на життя людей та спричиняє економічні руйнування в обох країнах, а також призведе до значних економічних втрат у регіоні Європи та Центральної Азії (ЄЦА) та решті світу. Це настає в особливо вразливий для ЄЦА час, оскільки очікувалося, що її економічне відновлення буде стримуватися через пандемію та тривалі структурні слабкості. Економічний вплив конфлікту відбився через багато каналів, включаючи товарні та фінансові ринки, торговельні та міграційні зв'язки, а також згубний вплив на довіру. Більше того, війна посилила занепокоєння з приводу різкого глобального сповільнення, зростання інфляції та боргу, а також зростання рівня бідності. Сусідні країни ЄЦА, ймовірно, зазнають значної економічної шкоди через їх міцні торговельні, фінансові та міграційні зв'язки з Росією та Україною. Війна також спричиняє дестабілізуючу хвилю біженців, фінансові труднощі у вразливих країнах,

невпевнені очікування щодо інфляції та відсутність продовольчої безпеки. Тривалий конфлікт може ще більше посилити невизначеність політики та фрагментувати критично важливі торговельні та інвестиційні мережі.

Одним із дієвих заходів щодо підвищення ефективності ринку пшениці є забезпечення функціонування інтегрованих кластерів виробників пшениці, що сприятиме ринковій та конкурентній стабільності суб'єктів господарювання.

План виробництва харчових продуктів повинен включати такі елементи: проектну структуру посівної площі; проект урожайності зернових; плани та орієнтовні показники виробництва окремих видів продукції; агротехнічні заходи щодо виконання виробничого плану (перелік сортів, насіннєвих систем, добрива, пестициди, рекультивація).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар О.В. Формування цінових тенденцій на зерновому ринку України. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2010. Вип. 154.1. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2010_154_1/10bov.pdf.
2. Австралийский союз. URL: <https://www.zol.ru/n/1128c>
<https://mir24.tv/news/16321926/oon-chislo-golodayushchih-v-mire-prevysilo-820-mln-chelovek>
3. Голомша Н.Є. Конкуентоспроможність зернових на аграрному ринку. Економіка АПК. 2009. № 12. С. 83–87.
4. Гридін О. В. Сучасний стан та тенденції розвитку сфер виробництва, переробки та реалізації зерна: український та загальносвітовий контекст. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури Данильченко Р.В. Міжнародний досвід функціонування та регулювання зернового ринку Р.В. Данильченко, Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1. – с. 109-118.
5. Данильченко Р.В. Міжнародний досвід функціонування та регулювання зернового ринку Р.В. Данильченко, Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1. – с. 109-118
6. Державні сайти України. Міністерство закордонних справ. URL: <https://mfa.gov.ua/>
7. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / О.М.Бородіна, С.В. Киричук, О.Л. Попова та ін.; за ред. д-ра екон. наук О.М. Бородіної. – К.: Ін-т екон. та прогнозування НАНУ, 2008. – 264 с.
9. ДП «Держзовнішінформ» Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/u-rejtyngu-10-najbilshyh-svitovyh-eksporteriv-pshenytsi-ukrayina-shosta/>
10. Економічне оновлення Європи та Центральної Азії, весна 2022 року: Війна в регіоні . Економічне оновлення Європи та Центральної Азії; 13. Вашингтон,

округ Колумбія: Світовий банк. Світовий банк. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37268>.

11. Експортні рекорди зерна: веб сайт. URL: <https://ambarexport.ua/blog/export-records-of-grain>

12. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2019 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f65c0ef7-6705-4c45-a7009781528a2209&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2019-Rotsi>

13. Іващенко М. В. Наслідки глобалізації товарних ринків для національної економіки України. Траектория науки. 2016. С. 33.

14. Іщук Ю. А. Детермінанти процесу глобалізації на міжнародних товарних ринках. Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. 2017. № 17. С. 130.

15. Кирилюк Є.М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем: [Монографія] / Є.М. Кирилюк. – К.: КНЕУ, 2013. – 571 с.

16. Кобута І.В. Державна політика регулювання цін та аграрних ринків у 2009 році: дотримання зобов'язань перед СОТ. Облік і фінанси АПК. 2009. № 4. С. 170–176.

17. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Барановська М.І. та ін.]; За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.І. Барановської [4-те вид.] – К.: Центр учбової літератури, Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. закл., 2010 – 441 с.

18. Колесник В.М. Організаційні аспекти маркетингу у зернопродуктовому підкомплексі АПК / В.М. Колесник // Тези доповідей Причорноморської регіональної науково-практичної конференції. – Миколаїв, – 2006. – С. 36-38.

19. 1. Колодійчук В.А. Логістична концепція управління запасами на регіональному зерновому ринку В.А. Колодійчук // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2012. – №19(1). –С.160–169.

20. Кушнір Н.О., Славич М.М. Сучасні тенденції розвитку України на світовому ринку зерна. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 29. С. 125–128.
21. Лузан Ю.Я. Збалансованість попиту та пропозицій на продовольчому ринку України. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 27–36.
22. Мамчур В.А. Інституції державного регулювання ринку зерна в Україні. Економіка АПК. 2021. № 2. С. 55–60.
23. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: Навч. посібник / М.М.Ільчук, Т.Д.Іщенко, В.К.Збарський та ін.; За ред. М.М.Ільчука. – К.: Вища освіта, 2019. – 398 с.
24. Охріменко І.В. Методичні підходи до побудови системи заходів державного регулювання аграрного ринку / І.В. Охріменко // АгроІнКом. –2021.– №4– 6.– С. 20-23.
25. Положение с продовольствием в мире. Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/ru/> .
26. Портер М. Международная конкуренция. – М.: Международные отношения, 1996. – 896 с.
27. Прогноз: врожайність всіх зернових у світі складе рекордні 2156 млн тонн. URL: <https://landlord.ua/news/prohnoz-vrozhainist-vsikh-zernovykh-u-sviti-sklade-rekordni-2156-mln-tonn/>
28. Продукты животноводства и сельскохозяйственных культур. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/TP>
29. Производство зерна пшеницы и применение минеральных удобрений в мире. URL: <http://eeca-ru.ipni.net/article/EECARU-2163>
30. Саблук П.Т. Аграрний сектор в умовах членства України у СОТ: здобутки і перспективи / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2011. – №3. – С.5.
31. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрів з міжнародної економіки. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. С. 38

32. Сельскохозяйственные культуры. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/QC>
33. Ситуация на мировом рынке зерновых. URL: <https://napksk.ru/мировой-рынок-зерновых-январь-2018>
34. Служба новин. Названо ТОП-10 найбільших імпортерів українського зерна за 2021 рік. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/novosti/58224-nazvano-top-10-najbilshih-importeriv-ukrayinskogo-zerna-za-minulij-rik> (дата звернення: 03.06.2022).
35. Топ-30 экспортеров зерна. Рынок разгрузили на 53 млн тонн. URL: <https://www.agroinvestor.ru/rating/article/30049-top-30-eksporterov-zerna/>
36. Україна: ринок продуктів переробки пшениці (11.04-15.04.2022). АПК Інформ. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/markets/1526446>
37. Чмирь С.М. Розвиток зернопродуктового підкомплексу в Україні: [монографія] / С.М. Чмирь. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 292 с.
38. Шолойко А.С. Тенденції державної підтримки сільського господарства / А.С. Шолойко // Економіка АПК. – 2019. – №5. – С. 41- 44/
39. Шубравська О.В. Розвиток аграрного ринку України в умовах дії інноваційних чинників / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка і прогнозування: – 2020. – №2. – С. 118-129/
40. Щодо важелів сприяння оновленню матеріально-технічної бази аграрних підприємств: аналітична записка [Електронний ресурс] / О.Собкевич, В. Русан, А.Юрченко, В.Скороход; Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles /449>.
41. Якобчук В.П. Концептуальні аспекти формування зернового кластеру в регіоні / В.П. Якобчук, О.В. Захаріна // Економіка АПК. - 2019. - №1. - С. 115-120.
42. Якубів В.М. Соціоекономічний підхід у забезпеченні збалансованого розвитку аграрних підприємств / В.М. Якубів // Економіка АПК. - 2020. - №8. - С. 57-61.

43. Food Outlook – Biannual Report on Global Food Market. URL:
<http://www.fao.org/3/CA6911EN/CA6911EN.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні показники світового ринку зернових культур

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПОДІБНОСТІ

Дата звіту 6/6/2022
Дата редагування ---

Звіт не був оцінений.

метадані

Заголовок

Стан та перспективи розвитку світового ринку пшениці

Автор

Угарова Владислава Олександрівна

Науковий керівник

Циганкова Т.М.

підрозділ

кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		17
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		253

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

12169

Кількість слів

КЦ

92027

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Прокуруйте список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтеся посиланням "Позначити фрагмент" та перегляньте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадкові схожості), численними короткими фразами поруч з іншими (мозаичний плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз

Копіювати текст

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КОЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	1072	8.81 %

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
з програми обміну базами даних (0.06 %)			
1	МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФАКТОР АНТИКРИЗОВИХ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 11/25/2018 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (Економічний факультет - кафедра міжнародної економіки та світового господарства)	7 (1)	0.06 %
з Інтернету (50.61 %)			
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA%D0%A0%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%96%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D1%8F.pdf	3729 (28)	30.64 %
2	https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/940/1/3.pdf	336 (6)	2.76 %
3	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2728/1/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D1%8F.pdf	307 (4)	2.52 %
4	http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7830/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf	273 (2)	2.24 %
5	https://www.agroperspectiva.com/ru/news/186111	263 (6)	2.16 %
6	https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/37268/ECA-Spring_2022_Exec_Sum_Ukrainian.pdf	241 (8)	1.98 %
7	https://ua-referat.com/%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%86%D1%96	231 (10)	1.90 %
8	https://referaty.net.ua/referaty/referat_28586.html	149 (6)	1.22 %
9	https://knteu.kiev.ua/file/MTC=4acce37697b365e48a541750d9eb47d1.pdf	115 (2)	0.95 %
10	https://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1524482	71 (5)	0.58 %
11	https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/31021/1/Sointsev_Bazherina_Hrebnyov_2017.pdf	66 (2)	0.54 %
12	http://referat-ok.com.ua/mizhnarodna-ekonomika/globalna-ekonomika	57 (1)	0.47 %
13	https://vunivere.ru/work74308/page2	43 (1)	0.35 %
14	http://diplomukr.com.ua/upload/20686.doc	42 (1)	0.35 %
15	https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Hvostikov-A.I.-Dysertatsiya-Vchenna-rada-DF-64.055.018-2021.pdf	41 (2)	0.34 %

16	https://revolution.allbest.ru/international/01013601_9.html	38 (2)	0.31 %
17	http://agroconf.org/content/argentina-vvodi-obmezhennaya-na-eksport-kukurudzi-la-shenici	37 (2)	0.30 %
18	http://khntusg.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/material_9_konferencii_hntusg_06.04.18.pdf	31 (1)	0.25 %
19	https://trade.bobrodobro.ru/21563	27 (1)	0.22 %
20	http://4ua.co.ua/economy/sb2ac68a5c43a88521316c27_0.html	18 (1)	0.15 %
21	http://studopedia.org/2-5019.html	18 (1)	0.15 %
22	https://www.apk-inform.com/uk/news/1522146	11 (1)	0.09 %
23	https://dzi.gov.ua/press-centre/news/turechchyna-skasuvala-myto-na-import-zema-do-kintsya-roku/	10 (1)	0.08 %
24	https://www.ua-referat.com/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B8%D1%96%D1%97%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97	5 (1)	0.04 %

Список принятых фрагментів (немає принятых фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---------------------	-------	--

Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		17
Білі знаки		0

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КП 2

БДП

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

12084

Кількість слів

91135

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Прокрутіть список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтеся посиланням "Позначити фрагмент" та перегляньте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадкові схожості), численними короткими фразами поруч з іншими (мозаичний плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз

Копіювати текст

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	105	0.87 %
2	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	101	0.84 %
3	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	58	0.48 %

4	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	53	0.44 %
5	https://vunivere.ru/work74308/page2	51	0.42 %
6	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	50	0.41 %
7	https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/940/1/3.pdf	49	0.41 %
8	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	46	0.38 %
9	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	45	0.37 %
10	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	41	0.34 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з бази юридичних актів (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з Інтернету (30.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------------	--

1	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16431/1/%D0%95%D0%A4%D0%90%D0%9F%D0%BC-21%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A0.%20%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20.pdf	2135 (155)	17.67 %
2	http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7830/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf	225 (24)	1.86 %
3	https://vunivere.ru/work74308/page2	212 (10)	1.75 %
4	https://ua-referat.com/%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0.%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0.%D0%B2.%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%86%D1%96	201 (20)	1.66 %
5	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2728/1/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%8F.pdf	195 (17)	1.61 %
6	https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/940/1/3.pdf	183 (11)	1.51 %
7	https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/37268/ECA-Spring_2022_Exec_Sum_Ukrainian.pdf	104 (12)	0.86 %
8	http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/7.pdf	57 (6)	0.47 %
9	https://www.ua-referat.com/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D1%96.%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97.%D1%96.%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97	50 (5)	0.41 %
10	https://latifundist.com/rating/top-10-krayin-virobnikiv-pshenitsi-v-2021-22-mr	43 (3)	0.36 %
11	https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/31021/1/Sointsev_Bazherina_Hrebnyov_2017.pdf	40 (2)	0.33 %
12	http://diplomukr.com.ua/upload/20686.doc	38 (3)	0.31 %
13	https://www.apk-inform.com/uk/news/1520892	29 (1)	0.24 %
14	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7936/1/%D0%97%D0%B1.%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80.%D0%A2%D0%A2%D0%9C%2C%D0%A5%D0%A2%D0%A0%D0%93%D0%91.%D0%A7_1_2018%20%D1%80_.pdf	22 (2)	0.18 %
15	http://www.student.zoomru.ru/ecoteo/konkurencya--sut-la-funkc/133201.1040933.s1.html	21 (1)	0.17 %
16	http://studopedia.org/2-5019.html	17 (1)	0.14 %
17	http://8ref.com/17/referat_177285.html	16 (3)	0.13 %
18	https://tripoli.land.ua/news/egipet-v-iyule-uvelichil-importnye-postavki-zernovyh-iz-ukrainy	11 (1)	0.09 %
19	https://news.finance.ua/ua/viyina-rosii-proty-ukrainy-mozhe-vyklykaly-pomitne-zrostannya-cin-na-prodovol-stvo	10 (1)	0.08 %
20	http://www.ukrainereferat.org/uaref-790-1.html	6 (1)	0.05 %
21	http://eurasian-institute.org/images/public/slovakia-2.pdf	5 (1)	0.04 %

22	http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/151609	5 (1)	0.04 %
----	---	-------	--------